

літературно-мистецький

часопис - 2016 № 2(8)

ПЕРЕКСТОВЕР

ISSN 2411-0086

літературно-мистецький

часопис - 2016 № 2(8)

ТЕНКСТОВЕР

ISSN 2411-0086

Зміст

Постать

Джуро Відмарович - 4

Поезія

**Марія Гончаренко - 16 / Анжела Левченко - 20 /
Єжи Сосновський - 57**

Проза

**Костянтин Мельников: Глек - 24 / Желимир
Периш: Як на нашому току молотили збіжжя - 46**

Дитинство

**Білосніжка де Вайт: Кицячі історії - 60 / Володимир
Криницький: Колеса - 65**

Есеїстика

Олександр Кизима: Постмодернізм і сенс - 68

Постать: Джуру Відмарович

Україна і Хорватія – дві молоді держави з великою історією, великим прагненням до волі й непростим недавнім минулим. Хорватія воювала за Незалежність у першій половині 1990-х, Україні доводиться відбиватися від агресії зараз. При цьому Хорватія вже майже три роки член Євросоюзу, Україна ж протягом останніх десятиліть так і тупцює на одному місці, вагаючись, куди вирушити – на схід чи на захід.

У нас у гостях літературний критик, поет, історик, перекладач, політик і дипломат Джуру Відмарович. В Україні його добре

знають, і не тільки з часів роботи Послом Хорватії у нашій країні, але й за тією великою культурницькою працею, яку пан Джуру здійснює задля промоції України і в себе на батьківщині, і загалом у Європі. Крім численних перекладів хорватською мовою творів українських письменників, не можна не згадати видатного дослідження про народну художницю

України Катерину Білокур – книжка про неї зараз активно розповсюджується Хорватією.

Про Хорватію, Україну, життя, культуру та літературу – наша розмова з Джуром Відмаровичем.

Пане Джууро, уже понад два роки Хорватія перебуває в Європейському Союзі. Як Ви описали б сучасне життя в Хорватії? Що найбільше турбує людей? Чи краще стало жити після вступу до ЄС?

Хорватське сьогодні досі можна назвати перехідним періодом. Це значить, що старі звички й комуністичний менталітет жорстко й стійко опираються демократичним перетворенням і поборюють демократичні цінності. Через економічну кризу виборець не має переконливих електоральних уподобань, адже нинішні політики вміють тільки обіцяти золоті гори перед виборами, забуваючи про свої обіцянки після перемоги й приходу до влади. Засоби масової інформації, особливо телебачення, яке перебуває під контролем неокомуністів та старих комуністичних кадрів, дуже негативно впливають на розвиток політичного плюралізму й поширення демократичної свідомості. Вийшло так, що НТВ (Хорватське телебачення) стало чи не ключовим чинником напруженості в суспільстві.

Зі вступом до ЄС відчуваються зміни на краще, і не лише в економічному плані, а навіть більше в політичному й правовому полі. Громадянин може дошукатися справедливості в Європейському суді, ухвала якого вища за рішення національного суду. Зараз люди частіше користуються цими можливостями, адже хорватський суддівський корпус досі складається з тих самих «колишніх», у Хорватії після Війни за Незалежність так і не відбулося люстрації. Раніше я не був великим прихильником вступу Хорватії до ЄС, та зараз бачу й позитивні наслідки цієї події.

Гадаю, Ви уважно стежите за розвитком ситуації в Україні. Чи бачите Ви подібності між російсько-українськими відносинами та югославсько-хорватською (а насправді – сербсько-хорватською) війною у 1990-х роках?

У запитанні, яке Ви мені поставили, криється западня, оскільки воно містить політичну оцінку. У першій частині запитання вживається синтагма «російсько-українські відносини», а в другій частині – «сербсько-хорватська війна». Погодьтеся, поняття «відносини» й «війна» – не тотожні. Тож необхідно відзначити, що запитання не зовсім коректне, або ж це можна тлумачити як страх називати явища своїми іменами. Я ж волю висловлюватися чітко

й точно, з цілковитою відповідальністю за сказане. Точність моїх тверджень визначається обсягом інформації, яку я маю у власному розпорядженні, а він, слід зазначити, значно скоротився з того часу, як я обіймав посаду посла. Тож припускаю, що поява нових фактів може внести корективи у мої тези.

Отже, Росія та Україна.

1. У березні 2014 року Російська Федерація на чолі з верховним головнокомандувачем президентом Владіміром Путіним вчинила військову агресію щодо сусідньої суверенної держави України, члена ООН. Російські збройні сили у повному бойовому спорядженні без знаків розрізнення окупували український регіон зі статусом автономної республіки Крим та місто Севастополь – адміністративну одиницю з особливим статусом. На окупованій території російські окупанти поставили на владні посади державних зрадників – політиків з середовища російської національної меншини, які незабаром всупереч законодавству оголосили вихід зі складу України та приєднання до Російської Федерації.

2. Збройні Сили України (в Криму) не виконували своїх обов'язків і не чинили опору окупантам, а це може означати, що план окупації існував задовго до цього, й анексія була добре підготовлена. Цей факт чітко свідчить, що йдеться про очевидну безпідставну агресію з метою окупації території сусідньої суверенної миролюбної держави.

3. Російська Федерація та її політичне керівництво під час планування і виконання військової операції зі проникнення на територію та окупації Криму й міста Севастополя маніпулювали російською національною меншиною України, підтримуючи й заохочуючи радикальні її кола до антидержавних та зрадницьких дій, щоб мати змогу виправдати окупацію потребою захисту російської меншини від дискримінації з боку української більшості, хоч ніякої дискримінації і не було. Такою політикою керівництво Російської Федерації зробило з російської меншини чинник дестабілізації і спрямувало її на військовий конфлікт з легітимним урядом власної Батьківщини. Подібні маніпуляції суперечать міжнародному праву й стають прецедентами з далекосяжними наслідками.

4. Російська Федерація і її президент не лише окупували частину території сусідньої держави, але й після завершення окупації офіційно в помпезно-провокативний спосіб проголосили

окуповану територію частиною РФ. Таким чином порушено засади міжнародного права, яке базується на повазі суверенітету та територіальної цілісності кожної держави. Російська Федерація відкинула міжнародні принципи розв'язання територіальних суперечок між державами. Між тим, це фундамент Організації Об'єднаних Націй, а РФ – одна з держав-засновниць цього утворення. Президент Путін такими діями похитнув підвалини ООН і поставив людство у винятково небезпечну ситуацію. Агресія Росії проти України стала великою міжнародною проблемою.

5. Російська Федерація порушила Будапештський договір 1994 року, за яким великодержави, включно з РФ, зобов'язалися шанувати українську незалежність і територіальну цілісність, натомість Україна відмовлялася від свого ядерного арсеналу, ба більше – передавала його Російській Федерації.

6. Російські політики та їхні ЗМІ після анексії Криму розпочали антиукраїнську кампанію, настільки жорстку і сповнену ненависті, що нейтральним читачам і слухачам зразу спадала аналогія з німецькою пропагандою проти євреїв.

7. Російський президент запевняв громадян своєї держави, намагаючись переконати й світову громадськість, що окупацією Криму виправлено «історичну несправедливість», яка сталася, коли Микита Хрущов, колишній радянський лідер, буцімто «незаконно подарував» російську Кримську область Українській РСР. При цьому замовчувався факт, що 1954 року багата й родюча північна частина території України була інкорпорована до складу новоствореної Білгородської області РРФСР. Якщо повернення Криму виправляє «історичну несправедливість», чому аналогічно не вчинили з Білгородщиною?

8. Після анексії Криму Російська Федерація підбурює членів російської національної меншини тих українських регіонів, де вони складають значну частку населення (іноді навіть більше половини) до протестів, підтримує їх політично, матеріально та військово. Наслідком стало виникнення сепаратистських терористичних парадержав з центрами в Донецьку та Луганську. Далі почалася вельми кривава війна, українська влада усвідомила, що агресор має намір захопити й район Маріуполя, після цього – інші причорноморські регіони, щоб суходолом з'єднатися з окупованими територіями Молдови, – терористичною парадержавою

Придністровською Молдавською Республікою. З'явилися нові географічні карти, на яких частина України, яку планували захопити, називалася «Малоросія». Усім, знайомим з історією російсько-українських відносин, відомо, як Російська імперія та її політична еліта прагнула знищити національну самобутність українців, змушуючи їх називатися субетнонімом «малороси», а мову українську проголошуючи діалектом російської – «малоросійським наречієм».

9. Російський президент виявився лідером ядерної держави, яка не тільки не підтримує миру в світі, а навпаки – становить загрозу сусіднім країнам. Через його великодержавні амбіції світ знову опинився на межі холодної війни. Президент Путін розчарував багатьох волелюбних людей, що намагалися розгледіти в ньому сучасного лідера, який цінує, поважає і застосовує на практиці постулати християнської демократії. Замість цього на історичну сцену виринув великоросійський шовініст з менталітетом XIX ст., який не поважає суверенітету сусідніх держав і вдається до агресії, не зважаючи на тисячі жертв, страшні руйнування і ненависть на тисячоліття уперед. Російський керманіч зазіхнув на мир у світі і схоже, що йому ідея ядерної війни ближча за необхідність демократичного діалогу, що свідчить про цілковите заперечення принципів християнської демократії.

Висновок: ідеться не про «відносини», а про агресію Російської Федерації на сусідні країни: Молдову, Грузію (двічі), і тепер – Україну.

Тепер щодо другої частини запитання. Після смерті Йосипа Броза Тито, який завдяки однопартійності, репресивному апарату й культу особи тримав шість південнослов'янських (босняки, македонці, серби, словенці, хорвати й чорногорці) і один неслов'янський народ – албанців-косоварів – у єдиній державі, Сербія на чолі зі Слободаном Мілошевичем спробувала здійснити плани політиків XIX ст., які прагнули, щоб усі серби жили в одній державі. Федеративний устрій Югославії, навіть за тотального переважання представників сербського народу на всіх рівнях влади, не забезпечував бажаної монолітності. Сербський очільник, розумний політик і фаховий економіст, за порадою дружини, знаного політолога професора Міріяни Маркович-Мілошевич, та членів Сербської Академії наук і мистецтв, вирішив використати декілька важелів, які, здавалося,

дадуть змогу досягти омріяної мети:

1. Вживати прикметник «югославський» де тільки можливо, щоб перед очима світової спільноти приховати великосербський експансіонізм і завойовницький концепт. На практиці це означало залишити державі назву Югославія для міжнародної комунікації, але всі владні важелі зосередити в руках відданих людей, які розуміють правила гри й зуміють у ній перемогти. Оскільки я особисто два роки обіймав високу посаду в Югославському парламенті, то чимало з цього бачив на власні очі. Про що саме йшлося:

- Збройним силам залишити назву Югославська Народна армія (ЮНА), але на всі ключові посади в ній поставити сербських офіцерів, відданих Мілошевичу;

- Верховним органом влади залишити Президію СФРЮ, але представників автономних країв Войводини та Косова призначати з сербів, щоб під час голосування серби мали більшість;

- Центральним банком вважати Союзний банк, але грошову емісію проводити через Банк Сербії;

- Посольства за кордоном називати югославськими дипломатично-консульськими представництвами, але на посади послів призначати фахівців, відданих великосербській ідеї;

- Верховним законодавчим органом вважати Югославську скупщину, але щоб сербських депутатів там була більшість.

2. У той же час слід було посилювати поліцію та армію, мобілізувати суспільство запальними шовіністичними промовами й готувати до війни – для «захисту» від утисків «братів» у інших республіках. Усе це відбувалося під гаслами: де сербські могили – там Сербія, де сербські монастирі – там Сербія, серби не житимуть національною меншиною, а лише у власній незалежній державі, де становитимуть домінуючий етнос.

3. Повторюються давні (з позаминулого століття) шовіністичні «наукові тези», буцімто хорватів як народу немає, бо вони просто покатоличені серби, босняки – потурчені серби, чорногорці – гірські серби, а македонці – південні серби. Щоправда, визнавалося право словенців на вихід з федерації – у Словенії сербська меншина була відносно молода й дуже нечисленна. Проблема могла виникнути з косоварами. Щодо них були плани збройного придушення, децимації та вигнання на територію Албанії.

Між тим у Хорватії відбулися вільні вибори й 30 травня 1990 року постав перший багатопартійний демократично легітимізований парламент. На президентських виборах перемогу дістав кандидат від Хорватської демократичної спілки др. Франьо Туджман, партизанський воєначальник, генерал часів Тито й відомий політичний дисидент з 1968 року. Хорвати мали тільки демократичні вибори й волю народу – ні скарбниці, ні армії, ні поліції, ні дипломатії. З такої невігідної позиції доводилося починати реалізацію тисячолітньої мрії про свободу. Центральний уряд же розпочав військову операцію з «наведення ладу» в Хорватії. На щастя, на історичну сцену виступили три особистості: президент Франьо Туджман, кардинал Франьо Кухарич і Папа Римський, поляк Кароль Войтила – святий Іван Павло II.

Спільне в обох випадках те, що агресори діяли (і далі діють) згідно з тактикою французького генерала Андре Бофра (1902–1975) та британського військового теоретика сера Безила Генрі Лідделла Гарта (1895–1970).

А як Вам бачиться проблема Вуковара, зважаючи на думку, що Вуковар – це хорватський Крим? І з огляду на це, як Ви прокоментували б останні протести у Загребі ветеранів Війни за Незалежність? Як можна вирішити їхні біди?

Я сказав би, що Вуковар – хорватська Герніка. Це місто, об яке великосербський агресор поламав зуби, перед тим повбивавши пацієнтів місцевої лікарні, розстрілявши чимало мирних городян і практично зруйнувавши прекрасне місто над Дунаєм.

Що ж до «бранителів», ветеранів хорватської Війни за Незалежність, – вони цілковито праві. На жаль, нинішній лівацький уряд Хорватії складається з людей, які геть не розуміють добровольців. Влада не тільки не може збагнути історичної величі Війни за Незалежність, а й через своїх журналістів та псевдо-істориків, приплачених письменників і митців прагне її релятивізувати. Якби прем'єр і міністр у справах ветеранів мали хоч на краплю більше дипломатичного хисту й тактовності, до протестів бранителів не дійшло б. А ці протести, як і ідеологічний догматизм та політична короткозорість прем'єр-міністра, призведуть до поразки владних сил на наступних парламентських виборах і остаточного

зникнення неокомуністів і «югофілів» з політичної сцени. Обрання президентом Колінди Грабар-Кітарович – красномовне свідчення нинішніх настроїв хорватського виборця.

Ваше життя тісно пов'язане і з політикою, і з культурою, з Хорватією та Україною. Чи підтримуєте Ви контакти з українськими знайомими? Ці контакти мають культурний чи політичний характер?

Контакти підтримую, але добрих товаришів маю здебільшого зі світу мистецтва. На жаль, чимало з них уже відійшли у вічність. Це і Микола Вінграновський, і Леонід Талалай, Микола Стороженко, Юрій Луцкевич, Тетяна Яблонська, Данило Нарбут, Михайло Романишин. Те, що цих людей більше немає, переживаю як велику особисту втрату.

У Загребі неподалік від Української вулиці відкрили пам'ятник Тарасові Шевченку. У цій події брали участь і Ви. Завдяки кому це стало можливим?

Пам'ятник великому Тарасу відкрили 21 травня 2015 року за участі градоначальника Загреба й багатьох поважних політичних, культурних та громадських діячів. Велика заслуга в цьому української національної меншини в Хорватії. До речі, вулиця Українська, недалеко від якої зведено пам'ятник, названа так на знак вдячності за те, що Україна перша серед держав – членів ООН визнала незалежність Республіки Хорватії. Сам пам'ятник – дуже вдало виконана скульптура, яка гармонійно вписалася в навколишній парковий ландшафт. Приїжджайте й самі переконаєтеся.

Як Вам здається, чи в Хорватії щось знають про українську літературу, сучасних українських письменників?

Дещо таки знають, хоча не достатньо і не глибоко. Дехто з сучасних письменників гостював у Загребі, деякі твори й перекладені. Особисто я перекладав Івана Драча, Дмитра Павличка, Леоніда Талалая, Олесь Гончара, Євгена Гуцала, Сергія Грабара, Любов Голоту.

Якщо згадати тих, про кого нині чути у нас, то це, мабуть, Оксана Забужко, Андрій Курков, Юрій Андрухович, Марія Матіос.

У Загребі створено кафедру української мови та літератури, тож і від неї чекаємо внеску в популяризацію україністики.

А як Ви описали б ситуацію на літературній сцені Хорватії?

Хорватська літературна сцена дуже мінлива. На жаль, ринкова економіка спричинила зміну світогляду, тож порнографія, збочення, скандальні біографії та автобіографії, політичне пристосуванство й відсутність ідеології, негативне ставлення до віри, батьківщини й традиційних цінностей зараз мають більшу пошану, ніж вартісні мистецькі речі.

Чи може хорватський письменник жити з літератури?

Письменник у Хорватії не може жити літературною працею. Якщо в нас продасться 500 примірників поетичної збірки, то це можна вважати успіхом. Тому автори мають шукати додаткової роботи, скажімо, в газетах чи журналах, або при видавництвах. А там, як відомо, слід писати, як газда скаже. З літератури ж можуть жити хіба небагато письменників, чиї твори увійшли до шкільної програми, відтак їх чи не щороку перевидають задля задоволення потреб школярів.

Існує певна когорта літераторів, пов'язаних з неокомуністичною владою. Видання їхніх творів підтримувалося державою, їх перекладають іноземними мовами, навіть без огляду на літературну вартісність. На жаль, ідеться тут здебільшого про тенденційні опуси, писані на запит політичних сил, що з найгіршого боку характеризує сучасну хорватську літературу.

Кого зараз можна назвати популярним хорватським письменником?

Думаю, що не помилюся, якщо скажу, що найпопулярніший хорватський письменник зараз – Іван Аралиця. Серед найулюбленіших в Хорватії можна назвати таких авторів: Слободан Новак, Неделько Фабріо, Евенка Некич, Анте Стамач, Степан Чуїч. Також не можу не згадати Анджелка Вулетича, Томіслава Маріяна Білоснича, Анку Петричевич, Йою Ріцова, Весну Крмпотич, Івана Голуба. У дитячій літературі найпопулярніша, вважаю, Соня Пилич.

А як Ви оцінили б молодих хорватських літераторів?

Важко оцінювати, коли молода генерація ще не створила якихось знакових речей. Як учитель поки що поставив би оцінку «добре».

Що ж треба, щоб молодь дістала більше простору для своєї творчості?

Потрібні літературні часописи й огляди, можливість видавати твори, але перш за все – фахові відповідальні критики, здатні вказати молодим помилки й хиби і спрямувати на шлях серйозної літератури. А по-друге, треба, щоб політика не втручалася в творчість, не перетворювала молодих письменників на своїх апологетів, не змушувала писати те, що відповідає «програмі», що потім вихвалитиме й презентуватиме як вартісні твори, хоч вони нічого й не варті. Такий політизований підхід буквально нищить розвиток літератури.

У якому стані зараз перебуває хорватська літературна критика?

Критика в Хорватії поділена на різні напрямки, зокрема, на традиціоналістів і так званих модерністів, на прихильників французької або німецької естетики, послідовників Франкфуртської школи або іспанського літературного теоретика Дамасо Алонсо, на поціновувачів національної тематики і прибічників «загальнолюдських» цінностей, неомарксистів, тобто негаторів усіх етичних постулатів тощо.

На Ваш погляд, як хорватська влада, особливо міністерство культури, працює на збереження, розвиток і промоцію в світі національної культури?

Дуже критично оцінюю дії влади. Міністерство культури Хорватії перебуває під керівництвом некомпетентних і політично заангажованих осіб. Щодо промоції хорватської культури в світі – влада чинить великий гріх бездіяльністю, політиканством і волюнтаризмом. Мабуть, на цьому й зупинюся, бо про внутрішню ситуацію просяться ще жорсткіші висловлювання.

Кого з хорватських письменників Ви радили б почитати? Чиї твори варто перекласти українською?

Дякую за це запитання. Я вважаю, що з сучасних хорватських письменників варто перекласти українською таких авторів: Іван

Аралиця, Слободан Новак, Невенка Некич, Неделько Фабріо, Степан Чуїч, Дубравко Єлачич-Бужимський, Горан Трібусон, Борис Білетич, Томіслав Маріян Білоснич, Анджелко Вулетич, Весна Парун, Ясна Мелвінгер, Мілован Мікович, Міла Пешорда, Іван Толь, Здравко Кордич, Анте Стамач, Данієл Драгоєвич, Юриця Ченар, Дубравка Ораїч-Толич, Желько Кнезевич, Зденка Цоркало, Степан Шешель, Іван Голуб, Іван Грлюшич, Драго Штамбук, Божиця Бркан, Томіслав Мілоханич, Марія Барбарич-Фануко, Божидар Петрач. Можна назвати ще багато імен, і не хочеться нікого образити, не згадавши в цьому переліку. Принаймні, я намагався показати українським читачам певну когорту справжніх хорватських письменників.

А Ви самі що любите читати?

Люблю хороші книжки. Читач з мене дуже перебірливий, бо крім змісту окремої книжки аналізую й загальний літературний дискурс автора. Під час читання часто користуюся червоним олівцем – занотовую певні думки, і лінійку, щоб підкреслювати те, що здається важливим. Розкажу про книжки, до яких постійно повертаюся. На першому місці, звичайно, Біблія (зараз читаю український переклад патріарха Філарета). Лежать на моєму столі «Майстер і Маргарита» Булгакова, українець Гоголь, росіяни Достоевський, Толстой і Єсенін, Орхан Памук, німці Ніцше і Манн, неповторний чех Гашек («Бравий солдат Швейк»), сенегалець Леопольд Седар Сенгор, чудесний «Дон Кіхот» іспанця Сервантеса, португалець Фернанду Пессоа, італієць Данте Аліг'єрі, поляк Чеслав Мілош і польський жид Сінгер, французи Бальзак і де Сент-Екзюпері з «Маленьким принцем», данець Андерсен, американець Гемінгвей, болгарка Елка Няголова, чорногорець Негош, серб Мілош Црнянський, босняк Меша Селімович, словенець Йоже Яворшек. З хорватів часто читаю Івану Брлич-Мажуранич, її дідуся Івана Мажуранича, Августа Шеноа, Йосипа Євгена Томича, Антуна Густава Матоша, Тіна Уєвича, Мирослава Крлежу, Іву Андрича, Владимира Назора, Весну Парун, Драгу Чондрича.

Чи велику дослідницьку роботу Ви проводите, перш ніж почати писати нову книжку, а чи пишете «на одному подиху», коли приходить натхнення?

На одному подиху писати не виходить. Оскільки здебільшого пишу про культурну спадщину хорватів у діаспорі, змушений дуже

багато читати, досліджувати, виїжджати «у поле». Так само й біографії письменників пишу лише після наполегливого цілеспрямованого читання й вивчення документів. Стежу й за книговиданням у Хорватії. Дуже мучуся з писанням віршів: по-перше, дуже виснажує емоційно, а по-друге – ніколи не залишаюся задоволеним від того, що написав. Деякі ідеї дуже довго виношую в собі. Заздрю колегам, яким легко пишеться, але гадаю, що насправді таких дуже небагато.

Який період свого життя вважаєте найуспішнішим?

Важко відповісти на це запитання. Я був викладачем, сподіваюся, що непоганим. Працював на совість, професійно і з любов'ю до своєї роботи. Був і політиком, відповідальним, моральним і патріотичним, хоч і обіймав досить високі посади. Я один із засновників Хорватської демократичної спілки, певний час тісно співпрацював з тепер покійним Президентом др. Франьом Туджманом, депутат першого й другого скликання Хорватського Державного Сабору, а період роботи парламенту першого скликання був часом творення хорватської Конституції. Працював і депутатом від Хорватії у верхній палаті парламенту СФРЮ у критичний час 1990-1991 років. На дипломатичній службі виконував обов'язки посла Хорватії в Україні. У 55 років за власним бажанням покинув політику й дипломатичну службу, оскільки прагнув хоч третину життя провести за літературною працею. Живу з пенсії, без усіляких приватизованих активів, без автомобіля, відпочинку на курортах та інших ознак «високого статусу». Найщасливішим періодом мого життя був час боротьби за національний суверенітет, готовності життя віддати за найвищі ідеали. Зараз чи не найбільша моя радість – онуки Сара та Марко.

Наші читачі цікавляться, чи маєте Ви домашніх тварин?

Не маю, бо живу на п'ятому поверсі. Я сільська дитина, тож знаю, чого коти-собаки потребують для нормального життя. Радо тримав би зозулястих курочок, але на балконі для курника замало місця, та й боюся, що сусіди позиватимуться до суду, якщо котрийсь мій півник зранку-раненько закукурікає.

Дуже дякую Вам за розмову.

Слава Україні!

Спілкувався Володимир Криницький

ЗБЛИСКИ

*

цвіту ружею посміхаюся
мале янголя
на моїх руках

*

Правічний Дух –
ми часточки його
крихкі та сильні...

*

дивлюся на Фудзі
вона неосяжна
як Те що всередині нас

*

малюнок на тротуарі
вже стирається вітром...
усьому свій час

*

над нами важкі хмари
то вітрище розорює небо
скоро зашелестять рясні дощі

*

троянда
кольору твоєї ніжності
освітлює мою кімнату

*Марія Гончаренко
(Київ)*

*архітектор, науковець,
член Національної спілки
архітекторів України.
Автор поетичних збірок
“Структури Я” (2001),
“Мовчання дерев” (2006),
“Мозаїки в стилі модерного
рондо” (2007)*

*

прокидаюся рано
від пташиного співу
зникла тривожність моя

*

розкидисту грушу обплели паничі
о що шепочуться
вони під ранок

*

стукіт дятла лунає в саду
чи то лускає дзвінко мильнянка
моє серце пульсує гучніше

*

крізь квіти шавлії
я бачу світ
в самодостатності його

*

на гарячій листочку малини
відпочиває метелик
яка довірлива досконалість

*

вітер гуляє садом
розхвилювалися квіти
зашарілися

*

вже долі у траві
ясмину пелюстки біліють
так наче серед літа то зима

*

мальва зирнула на мене
і серце моє притихло
в шерхких долонях безмежжя

*

ми різні – тіні ж наші
у абрисах подібні
ідуть за нами всюди

*

ці води озера
як скло нерушні
така я зараз в погляді своїм

*

тінь смутку
і дотик снігу
дорізьбили мене

*

працює Час
руйнує плоть
вилущуючи душу

*

розкривається печалі тужавий бутон
і прозирає між пелюстками
пурпурової барви тиша

*

у тиші кімнати
раптовий вітер огорнув мене
ласкавий вітер погляду

*

станула снігом у долонях твоїх
залишились сліди –
оці звичайні слова на папері

*

закінчується час мого літування
осіння пора лагідна сяє
зблискує павутинням сріблястим

Конюшина

© Марія Гончаренко

ТВОЯ ОРБИТА

*

У гонитві розгубленим світом,
 Знаєш, треба спинитись на мить
 І неспішно так кави відпити,
 Щоб почути, як тиша звучить.
 Став на паузу думку і слово,
 Сім раз видихни, знову вдихни
 І відчуй – як же жити кайфово,
 Всі вагання й журбу приструни!
 І згадай про усіх, хто у серці,
 Це ж не розкіш – тих декілька фраз,
 У щоденній твоїй круговерті
 Має цінність одне лише – час.

*

Ми значимо простір і мітимо межі кордонів,
 Терзаємо тишу і мучимо правду невміло,
 Втрачаємо мудрість на тоні валіз і перонів,
 Хіба ж ти не чуєш, що серце моє спорожніло?
 Вправляємось в тому, хто вдарити може смачніше,
 Іди собі... лісом чи небом, чи степом, чи полем!
 Так жити не можу й кохати не можу так більше,
 Так дихати важко, уже захилинаюся болем!!!
 Іди, чуєш, з Богом! Залиш лише сонця краплину,
 Щоб морок у склянці не став для обох чорним трунком,
 Схили на коліна ще раз сивину лебедину,
 Щоб благословила останнім своїм поцілунком...

*
Усе по колу. Ці звичні дати,
Земля і Сонце. Твоя орбіта.
Найважче, віриш, чогось чекати,
Зими чи літа з зими до літа...
Усе по колу, неначе в лоні,
На вхід і вихід, на вдих і видих,
Я відчуваю твої долоні
На півдорозі до Атлантиди.
Ти замикаєш коханням коло,
Розриви ж просто недопустимі!
І зупиняєш весь світ навколо,
І сієш зерна в мені озимі...

*
Розбитий шлях. І колесо від воза
Скрипить собі у звичній колії,
Десь жалібно зачепить серце кобза,
Закриє небо очі мовчазні.
Пшеничний чуб ворушить тихо вітер,
А на ріллі кричить на горе крук,
Скучу сльозу старий отаман витер.
Не гріє віск на грудях мертвих рук...
Йому б ще жити! Сіяти, збирати!
Такий безвусий, зовсім молодий,
Вовчицею завие вдома мати.
А скільки ж є по світі ще біди!
В гіркім проклятті впаде на коліна,
Молитиме за мертвих і живих.
На все свій час! Збиратимуть каміння
Мільйони завойовників чужих!
За сотні літ не склало людство зброї,
Торгуються «пани», війна кипить,
І в чорних трунах вже нові герої.
Розбитий шлях...і тільки віз скрипить...

*

Сховайся в тишу й згодом зрозумієш,
 Кому ти небайдужий в цьому світі.
 Старієш, мабуть, так і є, й мудрієш,
 То тягне досвід міцно в свої сіті.
 Все більше сивини і менше друзів,
 Яких літа на міцність гартували,
 Життя іще біжить по злітній смузі,
 Та мало тих, які б нас цінували,
 І згадували б не в свята – у будні,
 Не в радості й багатстві, а і в горі,
 Пліч-о-пліч йшли в хвилини дуже скрутні,
 Надвоє будні б різали суворі.
 Звича йна щирість рідкісна сьогодні
 І добре побажання без причини,
 Холодні душі на любов голодні,
 Блискучі зверху – пусто зсередини...

*

Яке ж нудне, яке гірке заслання!
 Не відмовлюся, не зречуся, ні!
 Лиш паморозь вкриває коси рання,
 Й воронням чорним помисли сумні.
 Кому яке до мого серця діло,
 Для кого воно б'ється, ким живе?
 Значимість фраз раптово спорожніла,
 Шукає день наповнення нове...
 Звучить кришталь щасливих обіцянок,
 Він не прощає зради і брехні!
 Печать мовчання ляже наостанок
 На вуст твоїх окличності смачні.
 Що змиється дощем, що так зітреться,
 Що вкриє з часом віковичний пил,
 Душа воскресне, цвітом убереться,
 І ширшим стане розмах моїх крил...

*
Стара, як світ, гойдається мораль
На терезах в житті цьому хисткому.
Хтось п'є Бордо й смакує Маруаль,
Хтось радий хоч окрайчику сухому.
Такий гіркий безрадінний контраст,
І ми у нім снуємо лише тінню,
Без права входження до вищих каст,
І молимося одвічному терпінню,
Щоб не зламатись і не скласти крил,
Не кинутись за вітром у безодню.
Напнемо нерви, скільки ще є сил,
На щоглу, щоби впливти сьогодні...

Якщо ви це читаете, значить я помер. Винною в мої смерті прошу вва

В тому, що я помер, винна моя дружина – Войцехівська Римма Віталіївна. Вона збиралась мене отруїти, і їй це вдалося.

Заповіт

1) Свою половину квартири прошу передати притулку для безхатніх собак «Дзьоба». На жаль, я не знаю імені завідувачки, але ось її прикмети: середньої довжини руде волосся, родимка на правій щоці.

2) Два з половиною кілограми свинячого битка я заповідаю бармену Максиму. М'ясо лежить в морозильній камері ресторану «Кульгавий лісовик», під ящиком з мороженими сливами. Адреса ресторану: вул. Пряної ялиці, 33.

P.S. М'ясо я зекономив.

3) Мої ножі закопайте в лісі викиньте в ріку з пішохідного мосту. Не хочу, щоб ними хтось працював.

Войцехівський Едуард Альбертович

Місто Фокус, вул. Люзій, 13, квартира 14.

Едик закінчив писати і пробігся по тексту. Кивнув. Вчетверо склав листок, і сховав його до кишені кухарського кітелю.

У вікно м'ясного цеху шкрябало свинцеве небо. Сірість псувала кахельні стіни, як смужки бруду комір білосніжної сорочки. Едик чиркнув вимикачем, і електричне світло відвоювало простір у безнадійності.

До початку робочого дня залишалось півгодини, до відкриття ресторану – півтори. З'явилась надія побути у відносній тиші, де із шуму лише гул витяжки та дзвін падаючих ополоників. З'явилась надія, ненадовго, залишитись із собою, де з присутніх лише баранячі ноги на розділювальному столі, та два ранішні кухарі. Але, за стіною зрадницьки гримнули двері.

Це міг бути хто завгодно. Згряя галасливих гусей/гусок офіціантів. Мийниці посуду з розповідями про нескінченне зростання цін і завжди поганий уряд. Зміна кухарів з ідіотськими жартами і впевненістю у своїй виключності. Адміністратор в черговій

парі нових чобіт, і панікою в очах. Зрештою, це могла бути Лідія Юрїївна – власниця, а за сумісництвом – директор ресторану.

Лідка отримала ресторан в подарунок від чоловіка. При цьому вона позиціонувала себе, як людина, що досягла всього своїми силами.

«Потрібно посилено працювати і все прийде, – вмикала жінка мислителя, під час п'ятихвилинок з персоналом. – Ось я: спочатку школа, потім курси секретарів і операторів комп'ютерного набору. Вийшла заміж, народила двох дітей і не збираюся зупинятися на досягнутому. Я відвідую курси декупажу і ходжу до спортзалу на кроссфіт. Потрібно розвиватися. Чуєте мене? Я кажу вам: потрібно розвиватися і не сидіти на одному місці! Я сьогодні ще на вокал записалася. А ви? Ви ж готуєте без душі. Ви без душі миєте посуд і підлогу. Ну як так можна?»

Як правило, цим риторичним питанням п'ятихвилинки і закінчувалися. Мийниці посуду матюкалися, офіціанти ховали чайові, кухарі забивали косяки або никали м'ясо, адміністратор взував замовників банкетів і весіль на нові чоботи.

Бог милував. До м'ясного цеху зазирнув і широко посміхнувся молодий чоловік:.

- Вітаю, Едуарде Альбертовичу.
- Макс, я тебе просив...
- Та я пам'ятаю, просто все одно якось ніяково.
- Слухай. Ми з тобою разом випивали? Випивали. У футбол грали? Грали. Ми навіть разом до лазні ходили, а ти мені до сих пір викаєш. Годі! – Едик закрив очі і тряхнув головою.
- Добре. Едуард... Едик, я вчора глечик наповнив, так що можеш спробувати. Сьогодні особливий.

Едуард Альбертович Войцехівський зняв з полиці глиняний глечик. Всередині могло бути що завгодно: морс, узвар, молоко, кисіль – для людей без фантазії. Глечик Едика зберігав у собі напої не слабкіші п'ятнадцяти градусів.

Декілька років назад, Едика з дружиною запросили на ювілей. По дорозі на роботу, у якості подарунка, чоловік придбав керамічний глечик – перше, що впало у зір. Так йому було кепсько після вчорашнього коньяку з театрального буфету, що вибирати не стало сил. Едик практично доповз до ресторану і попросив у офіціантів ліків.

Сталося, що весь посуд забруднили вчорашні бенкетарі, а лікуватися потрібно було негайно. Едик і запропонував новопридбаний глечик у якості тари.

– Вам чого? – поцікавилась офіціантка. – Є червоне, біле, горілка, коньяк, віскі, бурбон, трішки самбуки.

– М-м-м... Мені всього. А в кришечку самбуки. Ніколи не куштував.

Анісовий смак самбуки нагадав простудне дитинство, а от решта напоїв з глечика підлікували і навіть більше.

З тих пір, після кожного бенкету, на полиці під вафельним рушником на Едика чекав сюрприз. Пропорції і складові завжди змінювалися – коли якісно, коли кількісно. Але завдяки тому, що для святкування народження, одруження, смерті часто обирали ресторан «Кульгавий лісовик», глечик Едика не порожнів.

До слова. На ювілей Едик так і не пішов. По-перше, йому не хотілося розлучатися з глечиком, по-друге, фізичний стан чоловіка не відповідав вимогам до гостей ювілеїв. Натомість, Едик рушив у кіно. Коктейль, що його наміксувала офіціантка виявився міцнішим за Едика. Тому до вечора чоловік міг говорити не краще за немовля, та все ж викрутився. Підійшов до касової стійки і вказівним пальцем привернув увагу дівчини-касира. Тицьнув у монітор на бажаний фільм. Дівчина відкрила схему залу. Цим же пальцем обрав місце, і підсумовуючи підняв палець – один квиток!

Фільм виявився гидотним непотребом, але, разом з білетом Едик придбав свободу. Вперше у своєму житті чоловік щось самостійно вирішив, вибрав по своїй волі.

Едик відпив, посмакував, здивована підвів брови і подивився на Максима:

– Як тобі це вдалося? Це ж... Чекай, – чоловік ще раз відпив і прополоскав рот. – Це ж односолодовий. Старенька Ірландія, – ще ковток. – О! І французи тут, – ковток. – Яма-а-а-айка...

– Якщо чесно, я не розумію як ти це можеш пити? Тут же намішано...

– А я не розумію, як тобі вдалося це дістати? Тут же груповий етап чемпіонату світу, – ковток.

– Та вчора тут один чувак виграш святкував. Виявляється, якщо добре розбиратися у водному поло, можна непогано жити. Уявляєш? Хоча, тоталізатор зовсім нестабільний заробіток. Та ще і залежність викликає.

– Залежність, – Едик подивився у вікно, та вмить схопився. – Слухай, Макс, я давно хотів тобі сказати... Точніше не сказати, а відмітити... Загалом... Ти справжній! Розумієш? Справжніх людей залишилось так же мало, як футбольних бутс з натуральної шкіри. Все якісь синтетичні матеріали, все якесь штучне. А ти справжній. Дякую тобі за це, друже. Дякую!

– Ти чого?

– Та щось передчуття у мене якісь тривожні. Та і взагалі... – Едик махнув рукою.

– То може до лікаря? Сьогодні, наче, спокійний день. Може відпросишся?

– Ні, Макс, якщо до лікаря, то лише до патологоанатома. Та не переймайся, це я так, – Едик торкнувся кишені. Заповіт на місці.

– Що, серце?!

– Ні, розум, – посміхнувся чоловік.

Макс видихнув, встав у боксерську стійку і жартівливо провів кілька прямих ударів у плече Едика.

За стіною знову гримнули двері – знак того, що радості, тиші і спокою кінець. Хоча, може на кухню зайде ще один Макс, а годинник зупиниться за мить до хаосу?

– Едик, а що, штраф на тебе не поширюється? Максим, а чому ти на кухні без форми? І взагалі: чому ти на кухні а не за стійкою? Так, всі до роботи. Уже майже десята! Всі до роботи! – голосом поганої радіоведучої виголосила Лідка, і поплескала в долоні так, щоб почули всі. Навіть ті, хто вчора здав свою зміну.

Жінка відкинула пасмо чорного волосся і рушила до кабінету, лишивши по собі шлейф гидкого парфуму. Макс перекривляв Лідку і зник у роздягальні. Едик поморщився, і приклався до глечика. Ще раз поглянув на небо, помружився, дістав ніж і взявся за баранячі ноги.

– До вечора. Всього лише до вечора...

2

Історично склалося так, що люди помирають. Люди, що займають керуючі посади – тим більш. Така справа – серце. Мати – директор заводу – померла уві сні. Сорокадворічний хлопчик Едик лишився один.

Коли тебе пильнують наче у в'язниці, хоч і материнської любові, похибки можливі лише стосовно несуттєвого. Наприклад, тривалості життя чергової пари джинсів. І то, мати не дасть репнути клятим коттонкам. Вона завчасно подбає про оновлення гардероба дитини. А тепер, коли її не стало?

Едика звільнили через сорок п'ять днів. Виконувача директорських обов'язків переслідувала параноя, згідно якої душа могла виписати тумаків аж до сорокового дня по смерті. Далі, душа відлітала у кращі світи і забивала болт на справи житейські. Тому, виконувач обов'язків, як справжній параноїк, перестрашувався, і накинув ще зо п'ять днів.

Отже, коли сорок п'ятий день по мамі добіг кінця, інженер з техніки безпеки Едик Войцехівський став безробітним.

Потрібно було щось вирішувати. Тільки що? Зазвичай цим займалася мама, а тепер?

– Приходь у гості. Тобі потрібно розвіятися. Чекаю сьогодні о сьомій. Давай!

Едик подивився на годинник – мамин подарунок з гравіруванням «Пам'ятай про маму». Сльози застрягли у горлі разом із перевареними пельменями. А коли місця забракло, полились із очей.

Едик плакав з набитим ротом, і розмазував слези по хом'ячих щоках. Та коли схлипування змінили ридання, проковтнув місиво і запив залишком солоної вологи. Спустив рештки пельменів в унітаз і рушив у гості до Філіпа.

Філіп і Едик – зведені брати, яких об'єднували два моменти. По-перше, вони вийшли з воріт однієї жінки, по-друге, батьки обох були Бог знає де? Не склалися в мами довготривалі стосунки з чоловіками. Мати захоплювали суспільні справи і виробничі потужності. Так що можливість зачати дітей існувала або у відрядженнях по обміну досвідом, або у відпустці.

Едик з'явився на світ від спеціаліста з оптимізації робітничого простору, а Філіп від морського узбережжя.

Філіп пішов з дому у вісімнадцять, і до тридцяти п'яти вже мав повний комплект соціального геморою: дім, дружина, діти. Ще й дерев з дуру насаджав.

Едик... А що Едик? Життя нагадувало виробничий цех: робота, відпочинок, робота, відпочинок, робота... відпустка. Коли Едик проявляв симпатію до тієї чи іншої співробітниці, мати цікавилась:

«Чи не думаєш ти, Едуарде, що я віддам тебе до хватських лап цього дівчиська?» Щонайбільше за тиждень, дівчина або звільнялася за власним бажанням, або її звільняли за «катастрофічну невідповідність професійним обов'язкам».

«Тобі пощастило, що я постійно поряд. А так, попався би на гачок і все. Господи, Едик, ти ще зовсім дитина», – підсумовувала мати чергову закоханість.

Едик прагнув спілкування з братом, натомість мати якось видала: «Як так? Він просто взяв і пішов. Просто тому, що йому захотілося відчути життя. Ніби я комусь заважаю жити? Не син він мені більше! І тобі не брат!», – і викреслила Філіпа зі спадку.

Проте, Едик тягнувся до волелюбного брата і використовував найменшу можливість для зустрічі.

Едик прилетів на запрошення, переварюючи по дорозі гидючі пельмені. Окрім Філіпа, його дружини Ліди і дітей, зустріти Едика в коридор вийшла подруга Ліди – Римма. Зустріла, а за півтора місяці переїхала до Едика, як пані Войцехівська.

Наступним пенделем стала розмова з братом:

– Старий, тобі потрібно розтрястися, щось змінити в житті, – сказав Філіп. – Я купив Лідці ресторан. Чому б тобі не стати кухарем. А що, за якихось п'ять-сім років, кухарі будуть таким ж крутими як актори чи футболісти.

Едик знизав плечима, закінчив курси і став дипломованим кухарем.

Згодом Філіп продовжив:

– Старий, я втомився. Десять років це багато. Вона мене дістала. Та і не тільки вона. Взагалі, – сказав Едику брат. – Це подружнє життя, сім'я... не моє це.

Поговорили і забули. Але, за деякий час, Едик отримав листа – фінальний пендель у симфонії пенделів:

«Знаєш, мені здається, я знайшов місце де буду абсолютно щасливим. Мені так багато хочеться тобі сказати. Точніше не тобі, а просто хочеться. Мене розриває передчуття чогось важливого, головного. Та чого там, я вже щасливий.

Не знаю, побачимось ми колись чи ні? Я придбав білет в одну сторону. Куди ще їхати Філіпу, як не на Філіппіни? А далі... Я не знаю, що буде далі? Я просто хочу подякувати тобі. Ти справжній. Ти справжній, як звук вінілу.

Прощавай брате. Так, ледве не забудь: якщо тобі чогось хочеться – роби це! Мати все одно не може тобі більше цього заборонити. Прощавай. Хай щастить. Завжди твій, Філіп Філіппінський.

Чекай, іще не все. Я відправив по пошті подарунок. Думаю, тобі сподобається.

Все, тепер точно прощай».

Едик заплакав точнісінько, як після звільнення. Знову один.

Ось тільки Філіп був не зовсім правий. Мати звичайно заборонити нічого вже не могла, але Римма...

Після того, як поїхав брат, пройшов деякий час. На роботу в ресторан барменом влаштувався молодий хлопчина Максим. Вдвоє молодший за Едика. Але що таке вік? Параноя роботодавців та жінок за двадцять п'ять, що не народжували.

Чоловіки забили на умовності. Вони могли бути батьком і сином. Тоді б ця пара представляла собою приклад оптимального спілкування двох поколінь. Не існувало тем, які вони не обговорювали. Не було ані фільмів, ані музики, про яку вони не теревенили годинами. У світі не існувало жодної футбольної команди, яка б затаїлась від їх прискіпливого аналізу.

Іноді вихідні співпадали. Римма була на роботі, а дівчина Максима в інституті. Тоді чоловіки ходили на денні, ба навіть ранкові сеанси у кіно, або лягали на дно у затишних пабах, яких у Фокусі з кожним днем з'являлось все більше.

Якщо Едик лишався сам, він прокидався і читав. Заправляв ліжку, снідав і вирушав на прогулянку. Кіно на самоті? Чудово! Шість годин у міській бібліотеці? Ще краще! Вивчення околиць Фокуса? Прекрасно!

3

Про дітей Едик замислився лиш раз – в інституті. В студентські роки, коли дихалось вільніше. Мама ще не до кінця заклала здоровий глузд, і хлопець отримував вільне повітря за зниженою ціною. Обрав Едик знайому по кіноклубу. Дівчина відповіла взаємністю. Тож на новорічній вечірці хлопець збирався встати на коліно: рука, серце, діти, собака, дім, вся маячня. Та кращу подружку Едика – одногрупницю – також запросили на святкування. За декілька годин до півночі Едик познайомив дівчат, і вони одразу

сподобались одна одній. Дуже.

Сніг падав наче по команді режисера, що знімав рекламний ролик. Веранду вбрали вогниками, і все навкруги здавалося сном. Саме тут Едик і збирався освідчитись. А тепер. Чи не сон? Хлопець навіть ущипнув себе.

– Ай, боляче! Не сон. Ну як так?

Подруга-одногрупниця відкинула пасмо рудого волосся з обличчя нареченої, і провела рукою по щоці з родимкою. Жіночий поцілунок. М'які, пухкі губи. Язик. Коли дівчина цілує дівчину – це наче полум'я. Іще вода. На що там можна вічно дивитися?

– Ну як так?

Едик зачерпнув снігу, вмився і квапливо поскрипів до залізничної станції, щоб встигнути на останню в році електричку. У порожньому зимному вагоні, хлопець повернувся додому. До мами. На двадцять років.

Після любительки кіно – рожевої амазонки, звичайно траплялися симпатичні дівчата. Але дітей від них не хотілося. Для Едика дитина уособлювала продовження кохання між чоловіком і жінкою, а не сюрприз із опери «Ти не радий?»

Та і які діти? Чоловік встиг забути, та все ж таки підозрював, що для зародження нового життя потрібні двоє. Але, мати ж пильнувала.

З Риммою склалося просто – вони не кохали одне одного. А після того як поїхав брат, все ускладнилося. Окрім того, що дружина Філіпа – Лідка з'їхала з рейок нормальності, так вона і подругу – Римму за собою потягнула. Так що окрім невдалого студентського кохання, Едик не знав ні метеликів в животі, ні аритмії, ані теплоти у грудях, хоча...

Якось чоловік повертався з бібліотеки і побачив рекламу книжкового ярмарку. Останній день Зиркнув на годинник і пришвидшився. Повештався рядами, поспілкувався з продавцями і видавцями. Придбав два романи із автографами авторів і вже збирався йти. Та біля виходу, за стійкою притулку для собак побачив жінку. Довге руде волосся, родимка на щоці.

– Як так? Як же не помітив?

Підійшов до стійки і взяв рекламний буклет. Одразу подивитись в очі не стало духу.

– Здрастуйте, мене зва...

Певно, сцену, що стояла в центрі павільйону, замовили ще на якийсь захід. Демонтували її чимдуж і не втримали фрагмент. Гуркіт що здійснюється не вийшов у двері, а заметався приміщенням ярмарку. Повідбивався від стін червоного мармуру і осів у головах присутніх.

– ... представляю притулок для безхатніх собак «Дзьоба». Ви маєте собачку, чи якусь хатню тваринку?

Едик подивився жінці в очі і видихнув.

Звичайно людина може змінитися, але ж колір очей...

– Даруйте, можна не скромне питання?

– Так. Чому ні?

– В вас такі зелені очі. Вони, часом, не були колись блакитними?

Жінка посміхнулася:

– Та наче ні. А що?

– Нічого. Просто здалося. Не звертайте уваги. Так що ви кажете, тваринка? Ви знаєте, мені іноді здається, що хатня тваринка це я.

Жінка піджала губи і знизала плечима.

– Дзьоба, Дзьоба, – продовжив Едік. – Дзьоба це...

– Так звали мого собаку. Коли я була маленька, в мене був песик Дзьоба. Такий милий, веселий. Весь час ми проводили удвох. Гуляли, гралися. Та сталася війна, і ми з батьками поїхали. Дідусь з бабусяю їхати відмовились, і лишилися наглядати за своїм і нашим будинком. Дзьоба також залишився. Батьки сказали, що із собакою нам не здадуть квартиру. На деякий час ми втратили зв'язок з бабусяю. Я навіть не могла запитати, як там мій песик. Коли, нарешті, все скінчилось і ми повернулись, бабуся сказала, що Дзьоби нема. Що під час чергового обстрілу песик злякався і втік. З тих пір його ніхто не бачив. Тоді у мене і з'явилася мрія: відкрити притулок для безхатніх собак. Щоб кожен, хто не дай боже втратив свого друга, міг його знайти.

– І як?

– Вдалося. Я виросла і відкрила притулок. Правда, романтики виявилось значно менше, ніж я уявляла. Все більше гірка проза.

Проза Горького, – жінка засміялась, а Едик посміхнувся.

– А ви не хотіли б завести песика? В нас зараз гостюють чудові цуценята.

Едик знизав плечима:

– Та якось... Я навіть ніколи над цим не замислювався.

– Ну, тоді візьміть візитку. Може подумаєте-подумаєте, і

вирішите. Захочете приїхати, подивитися. Повірте, коли ви побачите ту малечу, втриматись не зможете. А може хтось із знайомих чи друзів захоче завести улюбленця? Ось, тримайте.

Едик сховав візитку до кишені піджаку. Завмер. Підняв вказівного пальця:

– Я зараз, – спустився сходами до холу і вибіг на вулицю.

Нова влада, як завжди, швидко могла тільки руйнувати. Магазинчики і кіоски, які раніше знаходились на площі біля виставкового павільйону, зникли за декілька днів. Едик рушив до метро. Як на зло, біля метро також все демонтували. Довелося пройти зо три квартали. Едик поміняв гроші у банку і поквапився на ярмарок.

До закриття лишалось п'ятнадцять хвилин, але двері вже зачинили. Едик вмовив охоронця і зайшов до павільйону. Стійки «Дзьоба» не було. Чоловік пробігся по залу.

– Не могла ж вона мені примаритись. Я ж спілкувався з нею. Вона розповідала про собаку, про старих, про війну.

Едик вступився у далечінь, наче буддійський монах під час медитації. Стояв на місці і спостерігав, як його думки пролітають пухкими хмарами.

– Точно! – як побачив потрібну хмару, вигукнув Едик. – Візитка!

Чоловік хаотично зашарив по кишенях. Підлога в секунди вкрилась папірцями, чеками, талончиками, обгортками. Після кишень, провів ревізію у сумці. Все що завгодно, як у глеку, окрім бажаної візитки. Коли повне обстеження закінчилося, Едик присів на сходи і скошлатив волосся.

– Даруйте, але ми зачиняємось, – пробасив охоронець.

– Так, я вже. А ви, часом, не знаєте? – підняв голову Едик. – Тут була стійка притулку «Дзьоба». Там ще жінка така, з рудим волоссям. Не підкажете як її знайти?

– Даруйте, але ми зачиняємось.

– Зрозуміло. Я вже. Може в вас адреса, чи хоча б якісь координати лишилися?

– Даруйте, але ми зачиняємось.

– Даруйте, але ми зачиняємось, – підійшов колега охоронця.

– Ну зрозуміло.

Едик зібрав розкидані речі і рушив до виходу. Коли ліхтарі розплющили свої тьмяно-жовті очі, чоловік сів у автобус і прилип до вікна.

Чи відчували ви колись самотність? Не таку, коли хочеться спілкування, а всі знайомі-друзі у справах. Самотність людини Достоевського, Оруела. Самотність, як протилежний бік щастя – хлоп, і місце де існував Бог, раптом спорожніло. Ненадовго, може на мить, або на декілька хвилин. Ментальну самотність, що пробігає шкірою. Коли розумієш виття вовків. Яка до біса згряя? Вовки самотні. І виють, тому що їм відома самотність Оруела і Достоевського.

Спільники самотності – довбані ліхтарі. Вони бруднять Всесвіт своїм тьмяно-жовтим світлом. Спільники самотності – вечір і маленькі, пусті вулички, сутінки і проспекти. У самотності найбільша кількість друзів у соцмережах і ні одного на кухні.

Едик прилип до вікна і закрив очі, щоб не бачити ліхтарів, і, про всяк випадок – людей.

Коли чоловік героїчно здолав шлях додому, в поштової скрині знайшов повідомлення. В третьому відділені «Швидкої пошти» на нього чекала посилка. Едик глянув на годинник:

– Завтра. Сьогодні все одно вже не встигну.

На щастя, Римми не було вдома. Едик зайшов до кімнати і включив комп'ютер. Проте, на запит – притулок «Дзьоба», – на екрані з'явилися сторінки людей у соцмережах, якийсь птах Ходулочник, та стаття у вікіпедії про качкодзьоба. На картинках були ембріони, квіти, страус, якийсь хрест, фото чеку з супермаркету та чорнява жінка у приміщенні типу палати в піонерському таборі. Запропоновані ж притулки не мали нічого спільного з тим, який шукав чоловік.

– Може я її вигадав? – спитав Едик у фотографії квітастого папуги.

Папуга нічого не відповів. Навіть головою не похитав. То ж до дерев, таких як ясеня або тополя, Едик вирішив не звертатися.

Наступного дня чоловік сховався на пошту, де отримав посилку без зворотної адреси. Повернувся додому і розгорнув. Набір кухарських ножів з японської сталі. На руків'ї сантоку гравіювання «Завжди твій. Брат Філіп». Едик автоматично поліз до кишені піджаку за носовою хустинкою, та зупинився. Так кидають курити, або вживати алкоголь. Без вмовлянь, понеділків і дорогих лікувань. Просто тому, що на те прийшов свій час. Тому, що існує інший бік життя, до якого хочеться доторкнутися. Так Едик кинув звичку плакати.

– Дякую, друже, – прошепотів не хлопчик, а чоловік.

Тепер весь свій вільний час Едик витрачав на пошуки «Дзьоби». Тому що є інший бік життя. Та «Дзьоба» зник, наче Ніагарський водоспад після Коперфілдового чаклунства. Руда жінка майоріла наче міраж у пустелі: бажаний, але недосяжний. Просто, певно, на те, ще не прийшов свій час.

4

Текст записки – слово за словом – виникав в голові, наче хтось набирав його на друкарській машинці.

– Завтра, коли в ресторані окрім вранішніх кухарів нікого не буде, запишу. Ось і все.

Едик посміхнувся так, наче світанок замайорів на тьмяному небі. Сонце визирнуло із-за горизонту. Світле, тепле і привітне, воно торкнулося чола, щоки. Ніжністю літнього вітерцю пробігло по всьому тілу і вийшла через кінчики пальців на ногах. Так після відливу повертається тепла океанська вода. Сонце потягнулося в небо, розступилися хмари. Тепер, за їх щільною завісою можна було побачити піки гір і синю глибину неба.

Перший раз швидко психіатричну допомогу Римма викликала минулого року. Певно, причиною стала глекова залежність. Едик сперечався з мамою про те, що робота кухаря ні чим не гірша за роботу інженера з техніки безпеки. Маму Едик бачив у плюшевому рожевому слоні. Тоді суперечка закінчилася госпіталізацією.

Через місяць Едик вийшов з лікарні. Якщо раніше Римму він просто не любив, то тепер вона просто померла. Фігурально звичайно. До всього, дружина переспала з лікарем швидкої Толиком. І не просто переспала.

Толик часто гостював в домі Едика. Пояснювалось все просто: профілактика психічного розладу. Щоправда, Римма сама телефонувала і викликала лікаря:

– Щось чоловік дуже мовчазний, – казала вона по телефону.

Можливо, це був їхній із Толиком пароль. Тому що читалось все, як: «Я дуже скучила, приїжджай».

Едик отримував гарний сон голкою у сідниці, а Римма з Толиком пригоду у країні «Б».

Через деякий час, зустрічі закоханих перемістилися до

альтернативного простору. З ранку Римма йшла на роботу, а пізно ввечері поверталася життєрадісно-втомленою – це з роботи. Едик тішився з того, що час проведений в лікарні допоміг переглянути погляди на життя, і на жінку, що співіснувала з ним під одним дахом. Та і вчинок, що він задумав, зігрівав груди, коли чоловік прокручував в голові, і приміряв статус вільної людини.

Та було одне але, з яким Едик не міг змиритися.

– Закрити очі? Просто розлучитися?! Ні, тоді цій особі все зійде з рук. А що ж тоді?

Хто знає, що трапляється з людиною, яка розмовляє з рожевим слоном? Що впливає на зміну характеру, коли тобі кажуть: ти змінився. Ти раніше не був таким. Ну так, змінився. А може не змінився, а просто прокинувся?

Щоб не вдаватися в довгі пояснення стосовно Римми, просто запропоную декілька думок жінки, що їх вона ховала у нотатнику. Думки ховала, а за нотатником не встежила.

«Як же щастить цій суці Лідочці. Чому? Чому все їй? Сьогодні намагалась поговорити з Філіпом. Купила панчоха, і типу випадково показала йому край мереживної резинки. Він вибачився, зніксовів і пішов, ба навіть побіг. Розмова не трапилась. Виявляється він ганчірка, а не мачо, якого з себе клеїть. Не хочу його більше. Пішов він!

Ліда знову вагітна. Сука!»

«Сьогодні поверталася додому пішки. Звідкілясь вилетів здоровенний собака, обгавкав, хотів вкусити. Ненавиджу цих потвор! Ненавиджу!!!»

«Все. Зранку ледве втрималась, щоб не застрибати на radoщах. Чотири штуки з висунутими язиками. Дохлі! А ці бігають довкола.

Треба знайти, хто це зробив. Бідні собачки. Треба знайти...

Ага, зараз! Знайдете ви. Ці жучки ковбасу тріскали аж за вухами лящало, як скажені. Ну що, погавкайте тепер з того світу. Вкусіть. Зась! Передавайте вітання своєму богові. Чи хто в вас там?»

«Збираюсь до Лідки з Філіпом. Не хочу, але потрібно. У Філіпа, виявляється, є брат – якийсь Едик. Що за безглузде ім'я? Філіп сказав, що цьому Едику потрібна підтримка. Можливо цього разу пощастить? Як же набридло знімати квартиру з цими тупими шльондрами».

«Є! Ключув! Дякую вам, шановні Станіславський та Гіппіус, хоча

ви і застарілі. Головна дяка, шановній пані Івані Чаббак. Круто, я ніби «Оскара» отримую.

Не дарма, не дарма я займалася. Цей Едик запав на мене, наче школяр. Дещо застарий, але... Квартира. Та і матуся з ним так няньчилася, мабуть, спадок лишила. Загалом, я практично впевнена...

Коли виходила з туалету, ледь не заділа одного з монстрів – наволочні діти. Копирсався в коридорі з якоюсь машинкою. Захотілось тихенько причинити двері, щоб знову відкрити. З силою. Так, щоби потрапити цьому білобрисому покидьку по його маленькій, тупій голові. Але, поміркувала який галас може здійняти ця сволота, і втрималася».

«Не писала, тому що була зайнята. Водить мене по ресторанах. Дарує квіточки і проводить до під'їзду – романтик сраний. Сьогодні були у кіно. Підставила руку, наче випадково. Він торкнувся і застиг. Долоня волога і холодна. Фе! Потім цілувалися. Цілується нормально. Може не все так погано?»

«Ночувала у Едика. Пішов на роботу, а мені лишив комплект ключів. Валяюсь у ліжку, наче королева. Пишу. Що до ліжка – виявився нічогеньким. Може довго, і декілька разів. Я стогнала і дряпалася. Думаю, протягом тижня зробить пропозицію. Такої. Подивимось, чи не зрадить мене інтуїція».

«Готово! Я Войцехівська. В паспорті прописка. Місто Фокус, вулиця Ілюзій, 13, квартира, 14. Починається нове життя! Юхху! Інтуїція працює вправно!»

«Цей вчергове розмовляв з мамою. Сьогодні вона була Лідкіним рожевим слоном. Не втрималася, викликала швидку. Його забрали. Сказали потримають місяць-півтора. Свобода!»

«Не можу в собі це тримати: лікар Толик... Я такого ще ніколи не відчувала. Справжній чоловік. Він мене раптово торкнувся і я стала вологою. Це щось! Він, наче, також зацікавився. Обмінялись номерами. Не хочу втратити такого. Тим більш тепер. Все, не сила терпіти. Хочу погратися!»

«Я не могла не те що писати – ходити. Він ТАКИЙ... Я зателефонувала і він прилетів. Що це за чоловік!!! До сих пір ноги дрижать. Яка вдача!»

«Повернувся Едик. Зовсім тихий і мовчазний став. Сидить собі, читає, буркотить... Толик приїздить, робить укол і цей засипає. А ми

у сусідній кімнаті, на кухні, у ванній...»

«Не хочу ховатися! Толик зняв кімнату, але за стіною сусіди. На більше в нього не вистачає. Потрібно терміново щось вирішувати. Толик обіцяв дістати отруту. Він сказав, що можна все обіграти, як серцевий напад, якщо прийняти отруту з їжею».

«Не знаю у чому справа? Не хоче їсти те, що я готую. Невже відчуває? Але нічого, скоро відлетиш до своєї матусі, маленький лякливий хлопчик».

Після прочитаного, Едик вступився у простір перед собою:

– Я все зрозумів, кохана дружино. Тож вибачай, ніякої жорстокості, лише доля.

5

Не дивлячись на припущення Макса, день видався насиченим. Пекельна машина постійно тріщала і видавала паперові стрічки замовлень. Едик орудував сталлю, як військовий хірург під час бойових дій. Чоловік відмічав в уяві кожну годину, що наближала його до свободи.

За цілий день – окрім перерваного Лідкою діалогу, – їм з Максом так і не вдалося поспілкуватися.

Коли робочий день закінчився, Едик прибрав робоче місце, почистив і склав ножі до чохла. Вимив і насухо витер глек рушником.

– Може, пива вип'ємо? – зазирнув Макс.

– Ні, друже, сьогодні не можу. Маю ще одну справу.

– Як ти до речі себе почуваєш?

– Чудово, Максе, чудово!

Едик переклав в карман джинсів записку і звільнився від пропахлого їжею кітеля. Разом з фартухом відправив брудний кухарський одяг у корзину для прання. Глек і ножі спакував в сумку.

– Наче все.

Оглянув роздягальню і завмер перед дзеркалом. Важко помічати зміни форми, коли бачиш відображення по декілька разів на день. Простіше помічати якісні перетворення змісту. На Едика дивився не боязкий хлопчина, якого мати відправила до літнього табору. На Едика дивилась людина без історії.

– Сьогодні день мого народження. Сьогодні свято. Все, що було до тепер, я відсікаю сантоку. Ха! – Едик махнув ребром долоні і розсік

повітря. Минуле з грохотом рухнуло на підлогу і розсипалося на дрізки, що розвіяв теплий морський вітер.

Чоловік видихнув і посміхнувся.

До метро покрокував пішки. По-перше, щоб обміркувати майбутнє. По-друге, дихалось вільно настільки, що це хотілося запам'ятати. Тож дорога пролетіла непомітно. Едик пройшов турнікет, спустився на ескалаторі.

Приїхав потрібний потяг, та чоловік рухався з тією легкістю, коли нікуди не поспішаєш. Тож не став бігти, а прогулявся вестибюлем, зупинився і озирнувся. Стіни станції прикрашали фрески, на які чоловік досі не звертав уваги. Тепер же ці витвори мистецтва відкрились по-новому. Їх створили у час тотальної цензури абсолютно безстрашні люди. Вільні громадяни, художники, які не приховували своє походження від Бога. Шана вам, безіменні майстри.

– Мужик, ти чого такий серйозний? Що, дружина зраджує? – звідкілясь з'явилися три гобліни.

У вестибюлі, на спорожній платформі ні тобі поліцейських, ні жінок у червоних беретах і синіх пальтах. Тільки ці гобліни, що зійшли зі сторінок Берджеса після пари-трійки стаканів спеціального молока.

– Що мовчиш, га? Якийсь ти не товариський. Пітентроп, чи що? – гобліни заржали.

– Мізантроп.

– Та срати. У тебе гроші є? Пітентроп кошлатий.

Гобліни пішли на Едика.

Чоловік позадував. Доки мовчазна процесія поволі рухалась, Едик за спиною розстібнув сумку. дістав із чохла, ніж сантоку і вигукнув:

– Ха! – підплигнув і злетів.

Коли приземлився, прийняв бойову стійку з випадом лівої ноги. Руки заніс над головою так, що ліва перетворилася на агресивну кобру перед кидком, а права з ножем, на зведену стрілу у арбалеті. Вираз обличчя Едика нагадував самурая перед боєм з картин музею східних мистецтв. Чоловік розкочувався і переносив центр тяжіння з однієї ноги на іншу. Шипів, крехтів, сопів і ричав.

Гобліни завмерли.

– Як ви могли сумніватися у вірності моєї Ізиди? Боги розгнівані.

Люттю дихають їх очі. Вони прагнуть крові. КРОВІ!

Промовляючи, Едик розкручувався навколо своєї осі. Тупотів ногами. Піднімав і опускав руки. Закочував очі. Звуки, що їх генерував чоловік, нагадували завивання вовчої зграї і шипіння качок.

Гобліни відступили.

– Чекайте, жалюгідні миші. Зараз прийде він. Той, хто прагне КРОВІ!

Едик став на коліна, і в молитовних поклонах зашепотів якусь абракадабру.

Гобліни перехрестилися – хто долонею, хто одним пальцем.

– Та ну його в сраку, – підсумував найсміливіший. – Він же хворий. Пітентроп кошлатий. Тікаймо!

Гобліни вшилися. Бігли вгору по ескалатору, що спускався і волали:

– Довбаний Фокус. Валити тре з цього міста.

– Це точно, – пробуркотів Едик і посміхнувся. – Потрібно валити.

Чоловік встав, отряхнув коліна і сховав сантоку.

Останній потяг прибув за розкладом.

6

З поштової скрині Едик дістав листа, у якому йшлося про останню волю мами. Декілька слів про спадок. Для отримання детальної інформації додавалися координати і рекомендація взяти з собою паспорт..

Після смерті мами, Едік успадкував дачу, квартиру і заощадження. Римма швидко дала волю фантазії і заощадження дивним чином розчинилися. С дачею розсталися також по волі дружини – продали. Гроші вклали у ремонт квартири і придбання авто. Машина загинула у спритних руках жінки. Залишилась лише квартира, правда з ремонтом.

– Спадок? Іще? Дивно. Мама ніби не вела подвійної бухгалтерії, але, перший вихідний...Тре їхати.

На рецепції чоловіка зустріла посмішка з видатними персами:

– Едуарде Альбертовичу? – поцікавилась дівчина.

– Так, Войцехівський.

– Зачекайте секундочку, – дівчина запропонувала Едику присісти

і набрала номер. Два рази кивнула і поклала слухавку.

– Пане Едуарде, я вас проведу.

Дерев'яні двері приймальні роз'їхалися. Едік потягнувся за стиглим тілом дівчини. По безкінечному коридору, вздовж капсул прозорих кабінетів. Ніби пес за електричним кроликом на собачих бігах.

Все, що завгодно, аби ця пряма не закінчувалася – так поетично несла своє тіло дівчина. Але, дівчина зупинилася перед дверима кабінету, а Едик перед спокусою вкусити панянку за сідниці.

Зупинилася і постукала. Клацнуло, і двері відкрилися. Дівчина запропонувала Едику зайти і каву чай.

– А щось міцніше у вас є?

– Так, звичайно. Є вино, коньяк, джин, віскі.

– Можна мені віскі?

– Односолодовий вас влаштує?

– Так, думаю...

Едик облизнув сухі губи і важко ковтнув.

– Цікаво, односолодовий. Скоріше би, – прошепотів чоловік і зайшов до кабінету.

Напроти входу, стіну заміняло вікно – екран на якому крутили сонячне світло. Лагідне, тепле, але занадто яскраве. Едик помружився.

– Сідайте, будь ласка, – запропонувало світло.

Едик пішов на голос і присів у крісло. Світло пом'якшало і відкрило господаря голосу - поголеного, худорлявого чоловіка.

– Єгор Борисович Мамін, – простягнув руку чоловік. – Я з вашого дозволу, одразу перейду до діла.

Едик кивнув. На столі поряд матеріалізувалася склянка з бурштиною рідиною, і пляшка мінералки. Чоловік відкрив пляшку. Вода, перш ніж потрапити у шлунок, пройшла важкий шлях через сухе горло. Від зусиль, очі наповнились сльозами. Тремтячими руками Едик підняв склянку, витер сльози і смачно ковтнув віскі.

На сухе похмілля пролився теплий, лагідний дощ. Земля організму ковтала омріяну рідину. Зелень та квіти з'являлися ніби по весні. Сонце підморгнуло, а свіжий вітерець приласкав тіло і палаючу суть.

– Ви в нормі?

– Так. Дякую.

– Добре. Інформація яку ви зараз почуєте, може здатися вам неймовірною, але, тим не менш, це правда.

Ваша мати лишила заощадження. Мене вона призначила розпорядником. Справа в тім, що ми з нею були близькі, так що я з вами заочно знайомий, – Єгор Борисович подивився на Едика. – Вона вас дуже любила.

Едик допив віскі і озирнувся. Чи не принесе дівчина з рецепції добавки. Та дівчина не з'являлась. Тоді чоловік видихнув, і запив ком у горлі мінералкою.

– Можливо, її почуття було важко розпізнати. Вона дуже вміло їх маскувала. Знаєте, сильним жінкам завжди важко. В них домінує чоловічий початок, стрижень. І на жіночу ніжність зовсім не вистачає місця. Але, повірте мені, я знав її як ніжну і лагідну жінку. Не виключаю, що лише я один і знав її по справжньому. Даруйте, якщо це вас заділо

– Ні-ні, що ви. Певно, ви праві, якщо ніжною і лагідною...

– Так, саме такою, – чоловік відвернувся до вікна випити заспокійливого світла.

Едик тим часом ще раз оглядівся у пошуках дівчини з рецепції, поюрзав і вмотивувався в кріслі зручніше. Заспокійливе тепло бурштинової рідини досягло шлунку і потрапило в кров.

– Вона мені повністю довіряла, – продовжив Єгор Борисович, – тому і попросила виконати задумане. Головною умовою отримання грошей... – чоловік подивився перед собою, ніби перед ним з'явився текст. – Лишатися на поверхні на протязі п'яти років – так вона сказала.

– А що значить лишатися...

Єгор Борисович підняв руку і Едик замовк.

– Я цікавився вашим життям. На ваше ім'я відкритий рахунок у банку. Це надійний банк, так що ви можете не хвилюватися про гроші. Ось документи, ось карта, – чоловік посунув до Едика папери. – Там у конверті код картки. Його знаєте лише ви. Все чесно. Про нашу розмову також нікому не відомо. Поводитися з грошима можете на свій розсуд. Думаю, ви розберетесь.

Едик подякував і попрощався. Мабуть. А може й ні?

Коли чоловік вийшов з бізнес-центру, пам'ять була чистою, наче крейдяний аркуш А4. Так, ніби ще одна частина життя лишилась позаду.

Потрібно було щось робити. Та що? Мама не було вже п'ять років, а брат поїхав два тижні назад.

– Вона дійсно нічого не лишила Філіпу. Нічого. Потрібно...

Світлофор підморгнув зеленим, і Едик рушив до найближчого пабу, щоб іще раз відчутти смак односолодового чарівника.

Зі склянкою в руці, чоловік дивився у вікно. Повз людей, повз машини, повз простір так, щоб побачити себе. Порожній паб годував джазом – музика-співбесідник. Джаз, як добрий бармен в компанії якого, холодна самотність нівелюється як така.

– Якщо бандити би зірвали куш, то, певно, вирішили би лягти на дно. І я ляжу. Най буде як раніше, а там подивимось, – прошепотів Едик і ковтнув бурштину.

Білл Еванс поклав руки на клавіші. Вальс залунав не лише для Деббі.

7

Едик дістався відділення «Швидкої пошти» близько опівночі. До літака лишалось чотири години. Чоловік дістав із сумки пакунок із ножами і документами на квартиру, і щоденник Римми, а з кишені джинсів заповіт. В графі пункт призначення, переписав данні з візитівки Єгора Борисовича. Заплатив за доставку, вийшов на вулицю і смачно потягнувся. Таксі приїхало за п'ятнадцять хвилин.

По дорозі до аеропорту, Едик роздивлявся дрімотний Фокус – місто, де прожив майже півстоліття.

– Ніколи ці тьмяно-жовті ліхтарі не стануть провісниками сонця. В їх світлі назавжди застигло переплетіння тривоги із самотністю, але не для мене.

Відкритою долонею Едик прощався з широким проспектами. На губах виростала посмішка, очі виблискували вологою.

В залі очікування нудилися люди. Розслабленні, зосередженні, щасливі і нещасні. Едик читав. Та коли виникала необхідність обміркувати прочитане, підіймав голову і ковзав по людському різноманіттю. Роздивлявся пасажирів і знову повертався до книжки.

– Здрастуйте!

Щоб упевнитися в тому, що це пролунав голос героїні роману, Едик підняв очі.

Довге руде волосся, родимка на щоці і веснянки. Наче жовті

кульбаби на соковитому зеленому полі. Це вона.

– Здра...

Чоловік підскочив. Книжка полетіла на підлогу. Пусте.

– Здрастуйте! Ви так швидко зібралися і пішли з ярмарку, а я хотів допомогти вашим песикам.

– Ми просто дуже поспішали, – жінка посміхнулась, знизала плечима. – А ви куди летите?

– Літак до Дубліну. Але я хочу проїхати Ірландією. Заїхати до винокурень...

Руденька посміхнулась.

– До Дубліну кажете? А яким рейсом? Часом не шістнадцять п'ятдесят?

Едик завмер.

– Я... Я зараз подивлюсь...

Розстібнув сумку і витяг глек. А далі повторилися пошуки візитівки, яку жінка лишила йому на ярмарку. Але тепер, жоден охоронець не мав права сказати про закриття і прогнати геть.

– Ви кумедний.

– Так, – Едик розкрив паспорт і подивився на квиток. – Так! АФ, шістнадцять п'ятдесят. А ви? І у вас також?

Жінка подивилась очима, в яких блищала посмішка.

Підстрибнула, і запищала, наче грайливе дівчисько:

– Чудово! Полетимо разом!

– А ви...

– В мене у Дубліні сестра, – пояснила жінка, коли вколисала емоції. – Давно її не бачила. Скучила. А що це у вас за глек? Там що, джин живе?

Едик подивився на руденьку і посміхнувся:

– Певно, джин.

Літак набирив швидкість.

Живіт прагнув приклеїтися до спини. Саме так було, коли маленький Едик стояв біля входу у літній табір. Як і тоді, серце вирушило у турне тілом, і відзначалося голосними концертами в голові, у вухах, в коліні. Як і тоді, дихання нагадувало аквалангіста з порожнім балоном кисню.

– Біжи, – сказала мама, і рушила на південь шукати співавтора для Філіпа.

Едик зробив крок, і опинився в новому, ще не пізаному світі.

Руденька сиділа поряд.

Літак пішов на зліт. Коли шасі відірвалися від землі, жінка схопила Едика за руку, і тримала так, аж доки літак не злетів. А коли борт вмовстився в небі, стиснула руку ще дужче.

Едик випрямився в кріслі і розправив плечі. Він полишав табір. Повертався додому після зміни пригод. Дорослий, спокійний, впевнений семирічний хлопчик, який знав, а потім забув. Забув, для того щоб на десятитисячній висоті, через купу років, згадати і запам'ятати – він вільний.

Едик повернувся до руденької.

Нехай ім'я залишається таємницею якнайдовше.

– А ти була на Філіппінах? – спитав чоловік.

– На Філіппінах? Ні, не була. А що? – відповіла жінка і закліпала зеленими очима.

– Так, просто цікаво.

Едик посміхнувся, а руденька погладила його по руці. Стюардеса ще раз побажала приємного польоту, і запропонувала склянку односолодового віскі.

© Марія Гончаренко

Желимир Периш

ЯК НА НАШОМУ ТОКУ МОЛОТИЛИ ЗБІЖЖЯ

Моя мати – найкраща голосільниця у селі. Коли хтось помре і його чи її смерть треба оплакати, стукають у наші двері. Інші голосільниці теж нівроку, одначе моя мати – найкраща. Вона так щиро плаче й голосить, так б'є себе у груди, хапається за голову, здиймає очі до неба, втуплюється в землю, кличе покійника чи покійницю на ім'я, питається, як родина буде без неї чи без нього, закликає й самого бога, і в нього питається – за що, за що ж забрав у нас нашу дорогу чи нашого дорогого.

Днями померла Симонова Бойка. Симон зайшов до нашої оселі зі шматком пршту.

– Сильво, – каже до моєї матері, – ти мені Бойку відплач, але, курна хата, мене не згадуй.

Про Симона мій учитель письма сказав би, що він прямий, як цвях.

– Чого б то, Симоне? Як це – не згадувати тебе? Бідна ж Бойка крім тебе нікого на цім світі не мала.

– Ну ось, почалося. Припини! Не згадуй мене в голосінні, бо як згадаєш – почує про мене сам бог і спуститься на землю, щоб зі мною поговорити. Мене – не згадуй!

Мати моя довго не думала, а зразу потягла Симона до попа на сповідь. І слово за словом, а досповідалися до того, що, мабуть, сам Симон і вбив свою Бойку. Бо в нашім селі таке вже бувало, що людину било в голову громом. Але ніколи – тричі підряд, та ще й сокирою.

Коли мені заманулося написати про це в оповіданні, передовсім мав упевнитися, що Симон мене не викриє. Ця новела могла опинитися у різних руках, люди по-всякому могли її прочитати, і якби вона дійшла до Симона, було для мене важливо, щоб він не

*Желимир Периш
(Задар, Хорватія)
письменник, поет,
автор збірки оповідань
та двох романів.*

здогадався, що то я написав. Тому я змінив імена героїв. Симон зветься Андрієм – так звали його батька. Дружину його звать Милка, а мою маму – Віолета. Їй подобається ім'я Віолета, воно їй здається дуже панським: коли зовешся Віолетою, то вже точно – міська дівчина, маєш гарні сукні й черевички, ходиш у хорошу школу й вчишся грати на клавірі. Моя мати не шкодує ні за черевичками, ні за клавіром, але я точно знаю, що їй було б приємно, коли б ми тут називали її Віолетою. А я пишу, тож мені й не треба імені. Учитель письма вчив мене, що письменник не повинен писати про себе, а тільки про інших людей. Тож оце я й почав писати своє оповідання.

Одного гарячого літнього дня, коли хмари пливли по небу, коники стрибали у траві, а жаби кумкали у ставку, Йосипів малий Пере, якому за два роки вже до школи, з репетом прибіг з поля. Він бачив мерця. Де? Та ж за Томичевим виноградником. «О бідна моя Марися», – одразу розревілася стара Марисина матір, бо дочка її напередодні не повернулася з пасовиська, а всю ніч була гроза й блискало. У нас, коли сильна гроза, люди на пасовиськах чимось вкриваються або десь ховаються, й вертають до села тільки на ранок. А не раз було й таке, що ніколи більше не верталися, бо гинули на тих пагорбах під час грози. Горби біля нашого села голі, дерев немає, одно самі невеликі чагарники, і якщо опинився там у грозу, громові нема куди вдарити, крім тебе. Тому в нашому краю завжди дуже вірили в бога і мали з ним особливі стосунки. Від бога нічого не приховували і завжди гучно йому молилися. І не було на світі місця, де бог частіше і влучніше карав невірних.

Усе село знялося й кинулося за Томичів виноградник, а там у висхлому ярку лежить Бойка, Симонова жінка. Але я ж сам сказав, що зватиму їх Андрієм та Милкою. Отож, лежить Милка мертва, з розсунутими ногами й спаленою косою. Грім, не інакше. Але ще люди зразу побачили й те, що голова в неї майже надвоє розпанахана.

Мабуть, дуже багато зла у її голові трималося, якщо бог так її покарав. У нашому селі бог ніколи не вбиває невинних. Ангелу, тітку одного з моїх приятелів Єрка, вбив, бо хвойда була. Нам Єрко сказав, що його батько саме так і пояснював, коли малий в нього запитав, за що бог забрав тітку.

Пешу бог вбив, бо той був п'яниця. Ми знали тільки це, але бог знає набагато більше, і не завжди вбиває громом. Сильвану

з Йоничів, що живуть одразу за горбом, бог задушив однієї ночі в ліжку. Вона теж була хвойда. У нас бог дуже не любить хвойд. І дітей їхніх не любить. Он скільки мертвих дітей понароджувалось. Лікар у нас далеко, та й зайвих грошей немає, тож частенько жінки самі народжують. Ото тільки стара Решипета їм і допомагає. А бог заздалегідь знає, хто вродиться на цей світ, добрий він буде чи злий. Тому й стинає зло під корінь. Так воно ведеться в нашому краю.

Мій вчитель письма каже, що найкращу повість пише життя, і якщо бажаємо писати, то писати мусимо про себе і власне життя. Моє життя не надто цікаве насправді, найцікавіше, що зі мною сталося – те, що я записався до вчительської школи. Моя сім'я не мала достатньо пршуту, щоб я міг вступити вчитися на лікаря, а як на інженера я занадто погано знався на математиці. Тому мене віддали на письмо. Після закінчення навчання я вчителюватиму у Долині в школі, де вчать діти з першого по четвертий класи. Всі до мене звертатимуться «пане вчителю», й нестимуть мені пршут, якщо їхнім дітям не вдаватиметься математика. На те математика і є така важка, каже мій тато. Цісар-бо не має коштів, щоб платити вчителю добрі гроші, то й постановили, що математика має бути достатньо важка, щоб учні не могли її здолати без піднесень пршуту вчителю. «То такий собі податок, тая математика», – сказала б моя мати, а тато відповів би: «Стули пельку, дурепо, та смаж індичку». То не просто податок, та математика. Цифри, відсотки – то щоб добрі люди не знали, скільки з них здерли.

Піп на похороні виголосив промову. Говорив про господа нашого Ісуса Христа і його пришествя на нашу твердь земну, яким він нас усіх спас. Потім говорив про велику милість господню, але й про геєну вогненну, яка чекає на всіх, що согрішили, і не покаються. Бо від бога нічого не сховаєш. Бо він все бачить і все знає, і кожен наш помисел знає, і саме він нас судитиме. А хто не покається, а сам злі думи думає й підлі плани планує, хто гнилий всередині, того бог громом поб'є! Як нашу дорогу й любу дружину і матір, сусідку та подругу Милку. Тут піп показав на засмучену родину й друзів.

Святий отець двічі перехрестився у небо, помолився, всі проказали «амінь», і Віолета, моя мати в оповіданні, тепер могла розпочати.

– О бідна наша Милко, нащо ж ти нас покинула, як же ми, бідолашні, за тобою плачемо! О Милко, яка ж то біда, що бог забрав

тебе від нас таку молоду, як же ж ми без тебе! Бідний твій Андрій без тебе! Бідна ти, бідна!

Тут Андрій став сипати прокльони на мою матір і кричати, щоб не гнівила бога й не згадувала його, Андрієвого імені. Моя мати чи не слухала, чи не розчула, а далі голосила та била себе руками в груди. Андрій кинувся до неї й звалив на землю.

– Не згадуй про мене богів, трясця твоїй матері!

– Андрію, облиш бідну жінку в спокої, – спробував утихомирити чоловіка піп.

– Ти, попе, стули пельку! – Андрій тицьнув пальцем у святого отця. – Мовчи, попе, доки я не розповів усього – ти знаєш, про що я, трясця бога матері! – Андрій вилаявся, плюнув у могилу й подався зі цвинтаря, і ховали Милку вже без нього.

У нашому селі часто лають бога. Це тому, що у нас із ним – особливі стосунки, ми завжди з ним спілкуємося прямо. І піп наш каже, що краще поганих речей наговорити, ніж їх наробити. І ще каже, що богів не подобаються погані слова, але краще щось погане сказати, ніж підло змовчати. За лайку бог ще нікого не вбив, а всі знаємо, що він нас простить, якщо покаємося щиро. Ніде бог не є такий близький до землі, як у нашій місцині.

Коли Андрій пішов, піп підступив до моєї матері, допоміг їй звестися й сказав, що вже вистачить, добре поголосила, більше не треба. Моя мати знала, що плакати за покійною ніколи не буває забагато і достатньо, тому й далі плакала, тільки тихо, ніхто крім мене її не чув. «Бідолашна Милко, чи ж ти винна, що грішні люди правду приховують?..» Моя мати знає, що покійну треба оплакати як годиться, бо як не проллєш сліз за тими, що відійшли, вони потім шкодитимуть живим.

Уранці прийшли жандарми зафіксувати нещасний випадок. Приймав їх піп у парафії: нарізав прштуу й сиру, налив червоного вина.

– Знову грім? – спитав один жандарм.

– Промисел божий незбагнен є, – відповів піп.

Поїли вони прштуу з сиром, попили вина, Йосипів малий Пере, якому за два роки вже до школи, відвів їх за Томичів виноградник до висхлого ярка, де він побачив небіжчицю. Жандарми подивилися на суху землю, що увібрала кров, щось побуркотіли й подіставали цигарки. Один підпалив сірника, припалив собі, дав припалити

колезі, загасив сірника й кинув на землю.

– Нема тут нічого, – мовив жандарм.

– Матері їхній ковінька, – відповів другий.

Покурили, покидали недопалки й розчавили ногами. Один іще щось записав, інший ще раз оглянув червону пляму на землі.

– Скільки ми цигарок викурили? – скрикнув той, що оглядав землю до того, який писав.

– Дві, хай їм грець.

– А сірників скільки спалили?

– Одного. А що ж бо таке?

– А те, що тут два згорілих сірники.

Другий жандарм теж присів і став роздивлятися пляму на землі. Йосипів малий Пере, який досі стояв віддалік, підійшов і теж побачив два сірники.

– Грім Милчину косу підпалював, – бовкнув хлопчина.

– Ану щезни звідси до бісової матері, нічого тобі тут робити! – жандарм дістав і припалив ще одну цигарку. – Що думаєш? – спитав товариша.

– Біс його зна.

У нас і жандарми багато лаються. Жандарм – найгірша посада, яка може бути. Цісар їх використовує, щоб вирішувати будь-які проблеми. Коли треба в кого забрати будинок, бо він не має грошей сплатити податки, жандарми гамселять бідаку кийками, доки не виженуть. Коли треба втихомирити людей, що кидають каміння у вікна старостиного будинку, бо відібрав у них батьківську землю – жандарми луплять їх кийками, доки не порозбігаються. Щойно ставалася яка біда, що цісареві не подобалася – зразу й жандарми. На щастя, від Долини до нашого села – аж три години добиратися, тож жандарми приходять, коли вже припече. А припікає тільки тоді, коли кого вб'є грім.

Наступного ранку в селі побачили Марисю, яка три дні не поверталася додому з пасовиська. Йшла за вівцями, в одній руці несла зарубану курку, в іншій – закривавлену сокиру. Мати ляснула її просто на вулиці, перед усіма:

– Де ти, курво така, швендяла цілих три дні, зізнавайся! О, боже, за що ти мені дав цю поганку, за що прокляв цим нещастям, скажи мені, боже!

Відібрала курку й спитала, чи то від дядька Любо.

– От спасибі йому. Піду поставлю юху.

Марися загнала овець до кошари й пішла з сокирою до попа. В нашому селі так повелося – ходити до попа. Якщо жінка народжує, то є стара Решипета, яка приймала всіх дітей в окрузі. Коли корова захворіє, звертаються до Антіна Джонді, що єдиний з нашого краю вирушав учитися на лікаря. Повернувся через три роки з бородою і в юхтових чоботях, але без диплома. Рани лікувати йому ніхто не довіряє, але завжди кличуть, коли корови хворіють. А для всього іншого є піп. Наш піп – і суддя, й адвокат. Він нас вчить, що правильно і як треба чинити з божою милістю. З його олтаря ви завжди почуєте те саме: суд божий. Хто про що, а наш піп – про страшний суд.

Коли до нього прийшла Марися із закривавленою сокирою, піп змусив її сповідатися. На сповіді Марися розказала, що водила овець на пасовисько, а додому йшла через Печі, де оселився її дядько Любо. І не тільки тому, що дядько завжди її добре приймає, а більше через одного хлопця, який там-таки й жив. Потім вона детально сповідалася про всі думки, які щодо того хлопця мала, а піп мав визначити, які думки дозволено думати, а які – ні. Для молодої дівчини такі думки дозволені й нормальні, сказав їй піп, і повідомив, що відвідає Печі й поговорить з батьком того хлопця.

– А сокира? – спитала Марися вже перед самими дверима парафіяльного будинку.

– Яка сокира?

– Ота, яку я знайшла на дорозі біля чорного пня.

А чорний пень – посередині між нашим селом та Томичевим виноградником, де знайшли Милку. То пень одного старого дерева, спаленого блискавкою ще до мого народження. Бог карає й спалює навіть дерева. Ніхто не уникне божого суду. Так воно повелося в нашому краю.

– Залиш сокиру, я визнаю, чия вона, – сказав піп і зачинив двері.

Маю у школі трьох учителів. Один учить мене писати, він загадав мені написати оповідання. Другий викладає фізкультуру, і я маю пробігти сімдесят кіл навколо вигону. А третій вчить мене рахувати. То найтяжче. Тато відвозить мене у школу на віслиюку в понеділок, а приходиться по мене у вівторок. У школі зранку я пишу диктанти, бігаю навколо вигону й учуся рахувати, а після обіду прибираю двір і шкільну будівлю та полю парафіяльну кукурудзу. У школі нас

восьмеро, а з нашого села крім мене ще й мій приятель Єрко. Якщо вивчимо всі предмети, наступного року підемо до школи у Долину. Туди тато відвезитиме мене в понеділок, а забиратиме у п'ятницю.

Знімаючи мене з віслюка, тато завжди каже:

– Іди й добре вчися. Скільки мені твоя школа коштує, щоб ти тільки знав. А якщо мені повернешся з бородою і в чоботях – ноги переламаю, трясця твоєї мамі, понятно тобі?

Єрка хочуть віддати на лікаря – його тато має отару овець і десятеро свиней. Єрко завжди відгукується про попа тільки добре, бо його тато так каже – що про попа не можна казати погано. Їсти й пити мають, і хоч ні бог, ні піп їм нічого хорошого й не зробили, не варто комусь про те чути. Єрко казав, що якимсь піп до них зайшов і питав, чому Єрків батько має самих синів, а жоден із них не піп. То батько йому спакував два пршуті, й святий отець більше про це не питав.

Одного гарячого літнього дня, коли хмари пливли по небу, коники стрибали у траві, а жаби кречотали у потоці, піп прийшов і до нашої оселі.

– Сильво, – звернувся він до моєї матері, – завтра ховатимемо Симона. Гарно йому поплач, бо нема кому більше по ньому плакати.

У Симона та Бойки не було дітей. Дехто казав, що у Бойки були завузькі стегна, щоб народити дитину, а інші – що Симон жив із горілкою, а не з жінкою. То через те, що Симон не любив своєї Бойки. Симонів батько Андрій домовився з Бойчиним батьком, та й поженили їх. Симон того не хотів, бо подобалася йому інша дівчина, з Вишниці. Згодом Бойка ходила селом і нарікала, що її Симон знову напився ракії та й подався до Вишниці, цілу ніч не був удома. Симон повертався і якщо чув, що жінка таке розказувала по селу, добряче її бив. І казав, що коли ще раз таке станеться – задушить. Бог все те чув, тож минулої ночі, поки Симон спав п'яний у своєму ліжку, спустилася до його хати сила небесна й пробила йому ножом серце.

По вмерлому не було кому залишити поле, тож за законом воно переходило громаді, а громада за половину збіжжя передасть поле в обробіток родині, якій найбільше треба і яка має синів, щоб те поле обробляти.

Симона поховали у понеділок, коли я саме був у школі. А коли повернувся додому, ніхто не згадував про ті події жодним словом.

Звідколи Симон вмер, мені більше не треба вигадувати імен для

мого оповідання. А те, що його так швидко забрав бог, значило, що мати моя була права, коли казала, що то він сокирою розпанахав своїй Бойці голову. Мати каже, що інші теж б'ють своїх дружин, але їх бог за те не вбиває. Однак якщо кров проллється, бог розгнівається й вогнем та мечем встановить справедливість. А якщо нагальна потреба – то й рушницею.

Ото ж, коли за два дні прийшли жандарми, вони були не тільки з кийками, але й з гвинтівками. Шукали вони попа, та не знайшли, бо батько малого Пере, Йосип, повіз святого отця разом із Марисею у Печі, на перемовини з батьком хлопця, який сподобався Марисі. У нашому селі піп дуже переймався, щоб усі добре поодружувалися. Коли двоє батьків не можуть домовитися, приходять піп і все залагоджує. «Добре одружитися» зводилося до того, щоб отримати пристойний посаг. Коли все домовлено, наречена з посагом приходила у четвер, а в неділю піп вінчав молодят.

Жандарми лишилися чекати попа на парафіяльному дворі. Відімкнула їм стара Решипета, яка мала ключі, бо прибирала у будинку та готувала попові обід і вечерю. Нарізала їм пршуту, сиру, налила вина. Тричі приносила їм їще їжі, доки візок Йосипа, батька малого Пере, повернувся з Печей. На візку сидів піп, за візком зв'язана й заплакана йшла Марися.

Візок ще й не зупинився, а піп вже став репетувати звідти:

– Чи ж бач, яка блудниця вавилонська! Яка ж бо грішниця, що божий промисел взяла у свої руки! Дядько її Любо з Печей перед богом присягнувся, що не була вона в нього ні трьох днів, ні навіть одного дня, а після блуду свого повернулася із закривавленою сокирою, оно вона ще й досі у моєму дворі. Танцювала танець кривавої блудниці, Бойчину голову тією сокирою проламала! Все мені перед богом розповіла, і про блуд свій, і як Симону ножем серце пробила!

Жандарми познімали гвинтівки й спитали, чи то правда. Марися не зізнавалася. Батько малого Пере Йосип сказав, що все правда. Піп сказав, що бог свідок – все правда, і хай забирають грішницю.

– Допитаємо її у жандармерії. Пакуємо її, трясця божій матері! – жандарми схопили Марисю і кинули на свій візок.

– Бог тобі суддя! – гукнув піп услід.

– Бог нікому не суддя! Бог тільки вбиває, горів би він у пеклі, ваш бог! – кричала зв'язана Марися.

– Ось, чуєте поганські вуста, що зводять хулу на господа! Безбожна грішниця, це вам усім доказ! Це – сам сатана з пекла! – жандарми підганяли своїх коней, а піп і далі кричав навздогін.

Марисина матір присягалася, що її донька не вчинила жодного зла, що не мала вона нічого ні проти Симона, ні проти Бойки. Марисин батько взяв барило горілки й три дні не виходив з хати. Подейкували, що Марисю допитували п'ять днів. Їй не давали ні їсти, ні пити, доки чесно не розповість, що сталося і звідки вона взяла скривавлену сокиру. П'ятого дня вона спробувала втекти й стрибнула з другого поверху жандармерії. Коли її ховали, моя мати була старшою голосільницею.

Ось так я закінчив своє оповідання. Перед тим відбігав сімдесят кіл навколо вигону, і вчитель фізкультури поставив мені оцінку. Прикладів вирішити не спромігся. Вчитель математики прорік:

– Математика – не для будь-кого. Чи має твій батько пршут?

Хвала богу, має. Уже шість місяців цілий пршут висів на горищі саме про мою математику. Так і з цього предмета дістав оцінку. А оповідання показав учителям письма.

– Не надто розумне ти оце понаписував, – похмуро промовив учитель. – Не надто. Треба писати розумні речі, а не отаке. А що, як хтось прочитає й збожеволіє? Видери-но ці аркуші, це все викинь і починай заново. Отам, де ти писав про те, як жаби скачуть – ото було добре. От щось таке мені напиши. Як жаби скачуть, і як ви ходите на пагорби, що там робите. Як на току молотите пшеницю. Ось таке напиши.

Я мав тільки одного зошита, і тато мене вбив би, якби там бракувало аркушів. Зошита тато купив, коли їздив до міста продавати вовну. Він ніколи жодного слова мені не казав про те, як треба вдягатися чи розчісуватися, але не забував нагадувати, щоб я беріг зошита, бо надто дорого моє навчання коштує. Коли він учив літери, таких зошитів, як тепер, не було. Тоді просто чорними ягодами писали літери на каменях. Коли вони вранці поверталися, написане вже вицвітало, й можна було знову писати на тому самому місці. Так їм той самий камінь цілий рік слугував. Стільки розумних речей на ньому понаписувано. Єдине лиш – не зберігалися вони до наступного дня. Тож тато так і не вивчив літер.

Я писати добре навчився, бо те, що написав, завжди можу знову читати. Тому я не став видирати аркушів, а нове оповідання вирішив написати після першого.

Одного гарячого літнього дня, коли хмари пливли по небу, коники стрибали у траві, а жаби кумкали у ставку, на нашому току молотили пшеницю. Треба, щоб день був саме гарячий, бо зерно не вимолочується, якщо хмарно. Тато прив'язав наших двох коней до колоди з жердиною, і пішли коні навколо току, топчучи пшеницю. Тато з дядьками тим часом вилами кидали коням під ноги колосся, що розсипалося навколо. Коли зерно відділилося від соломи, жінки побрали великі сита, згрібали з току те, що залишилося від обмолоту, і підкидали в повітря, щоб вітер здимав полову, а зерно падало назад у сита. Потім зерно висипали перед нами, і ми, діти, руками вибирали полову, що залишилася між зерном.

Закінчували ми другий сніп, чоловіки лопатами взялися згромаджувати змолочене зерно, коли на тік прийшов Марисин батько. Одяг на ньому був подертий і закривавлений, у роті – довжелезна цигарка, а в руці – дошка, з якої крапала кров.

– Дайте вина, – прохрипів він. Моя мати наточила йому вина, той одним ковтком випив.

– Що сталося, Філіпе?

– Грім. Грім стався. Ударив попа з ясного неба. Просто в голову.

Усі замовкли й дивилися на дошку у Філіповій руці.

– Бог учинив йому суд.

Марисин батько повернув горнятко й пішов собі з закривавленою дошкою, а ми стали далі молотити пшеницю. Коли закінчили останній сніп, тато з дядьками лопатами зібрали полову, що лишилися після молотьби, а ми, діти, знесли у повітку й склали солону, щоб узимку давати коням та вівцям. Нічого не викинули, бо коли щось і не годиться для людини, то годиться для худоби.

Ось так на нашому току молотили збіжжя.

З хорватської переклав Володимир Криницький

Єжи Сосновський

СКЕЛЯ КОЛУМБА

Це вже нічого не означає

Мене будить раптова згадка -
 мов зненацька ввімкнулося радіо -
 що десятки років тому
 в північно-східному кутку пісочниці,
 дуже глибоко
 закопав пластмасового солдатика
 чи ж досі він там лежить?

Або

їдучи до мами, розумію,
 що вже давно не бачив старої цукерні,
 куди після меси ходили на пончики,
 її немає, вже й сліду немає
 і не згадаю, де вона й стояла,
 і навіть мама не пам'ятає

Або

тополя біля гастроному
 навіє спогад про дві інші, як ворота
 на дорозі до містечка, звідки
 в шістдесят п'ятім році
 ми повернулись через мій
 шалений кашель

Солдатик - пончик під тополею,
 погляд свій зводить і тоне у часі

*Єжи Сосновський
 (Варшава, Польща)
 письменник, критик,
 історик літератури,
 журналіст і
 любитель котів*

«Будинки, дороги, алеї...»

Будинки дерева долина Пара за паровозом
 Струмок Люди на покривалах Сонце Варене яйце
 Тато мій походжає з фотоапаратом
 Зупиняється Наводить різкість Я знаю: він натисне кнопку
 і я все запам'ятаю

Тихо так і легко Поглядом пересуваю предмети
 І пахне все Вода Асфальт Фланелева сорочка й термос
 Маленька дівчинка кружляє поблизу І не мусить нічого казати
 І я не мушу Ми не мусимо нічого казати
 Помовчимо

Heimat

Шкільне громаддя, неширокий міст, будинок віддалік дороги,
 Куби чотириповерхівок, сонця зблиск над парком,
 В дворі тополя, біля неї камінь,
 що зветься Скелею Колумба. Тут початок паніки,
 Що огортала мене, коли відходив трохи далі,
 Двір покидав, перетинав дорогу, -
 А все ж зробив це.

З польської переклав Володимир Криницький

ДИТИНСТВО

Білосніжка де Вайт

КИЦЯЧІ ІСТОРІЇ

Щоб ви розуміли, з чого це все почалося, маю вам повідомити, щодесь на білім світі, а конкретно – у Києві, жили собі дві киці. Одна з них була руденька, трішки смугастенька й уже в літах. Звали її Лагідка – вона й справді була дуже лагідна й ласкава. Друга ж киця була чорненька, досить ще молоденька, а ім'я вона мала Пташка. Чому так сталося, що кішку нарекли Пташкою – ніхто до пуття вже й не згадає, та це й не дуже важливо, бо ж сама себе чорненька Пташка називає не інакше як Матильда. Так їй більше подобається.

Це теж треба пояснити. Одного разу Пташка лежала на телевізорі, й крізь сон слухала мультик про кицьку Матильду. Оскільки йшлося там саме про кішечку, то Пташка вирішила хоч одним оком зирнути на неї. І так їй та елегантна й витончена киця сподобалася, що звідтоді Пташка стала називатися Матильдою. Отака оказія.

Лагідка Пташку колись вигодувала й виняньчила, й тепер вони обидві жили разом ув одній квартирі, й молодша киця – якимось так в них повелося – часто цілувала старшу у вуха, либонь на знак удячності й прихильності. Загалом жили вони дуже мирно й дружно.

Мали ті киці власних людей. Якщо точно – двох: якраз по людиниську на кожну кіточку. Користі з них (людей) у господарстві, звісно, не надто багато було. Хіба так, дрібниці: їстоньки завдати, чи замість меблів побути (киці любили час від часу полежати на теплих колінах тієї чи тієї людини); а більше ні на що ті істоти й не годні були. Цілковито непотрібні створіння... Втім, вони себе вважали доволі значними постатями, котрі начебто (вдумайтеся лишень!) були власниками киць!

Усі історії, які я вам тут розповім, сталися саме з цими кицями та їхніми друзями й знайомими, і знала я їх не від кого-небудь, а від самої Пташки-Матильди. Ми друзі, якщо вам цікаво...

*Білосніжка де Вайт
(Київ)
письменниця і детектив
www.facebook.com*

ІСТОРІЯ ПЕРША – ГОЛОДНА

ISSN 2411-0086

Якось люди, що мешкали разом із нашими кицями у квартирі, несподівано зібралися й десь гайнули. Киці обачно почекали хвилин з десять-двадцять, та й ну власні справи впорядковувати. У господі поприбирали – а то ж нелегке завдання: хіднички позгортати, пил на шафах і під ліжками повитирати, на столі у кухні посуд розставити, теплого хутра скрізь понакладати – роботи хатньої немало. Також перевірили киці, чи не позаповзали у ліжка якісь змії. Потім потренувалися у стрибках із шафи на гардину, а далі на диван – бо ж їм треба себе у формі тримати, аби в слушний момент вміти захистити своїх людей.

Навіть не помітили киці, як промайнуло кілька годин. Вже й попоїсти не завадило б. А як ми пам'ятаємо, то був людський обов'язок – годувати наших героїнь. Люди ж, як на лихо, так квапливо збиралися, що й не допетрали залишити кицям обід.

– Хіба ж так можна! Піти з дому й не виконати найпростішої своєї роботи! – обурювалася Пташка-Матильда (вона була трішки нестримана й не завжди ввічлива).

– Треба зазирнути до комори – в нас там має щось бути. Не гарячкуй, – заспокоювала Лагідка свою компаньйонку. – Все буде добре.

– Еге ж, буде! Ось покинемо їх – знатимуть тоді! – раз по раз повторювала чорненька кішечка, намагаючись не слухати бурчання у животі.

Старша киця пройшлася коморою, потім потаємні місця, самим лиш представникам роду котячого відомі, обстежила – і знайшла невеличку в'ялену рибку, що лежала у сховку вже кілька місяців та чекала свого часу.

Киці взялися трохи переїсти, та й незчулися, як від риби вже нічого не лишилося.

– У цій рибі занадто мало риби! – оголосила чорненька Пташка й заповзялася нишпорити по закутках у пошуках іще хоч якоїсь поживи.

– Так, твоя правда... Нам би зараз по мишці – ото ми порозкошували б! – сказала руденька Лагідка й замріяно поглянула під шафу.

Старша киця замолоду тиждень жила в селі й уполювала не

тільки мишу, а й навіть щура, тож надалі все своє кицяче життя згадувала ті часи з легким сумом – так їй хотілося знову стати молододоу грайливою кішкою й ловити мишву.

– Ти знаєш, – задумливо промовила чорненька, – я читала в одній дуже авторитетній енциклопедії, що ніяких мишей не існує. Миші – це фантастика, їх придумали котячі письменники.

Пташка-Матильда любила спати на книжковій полиці, де стояли грубезні томи енциклопедії, відтак час від часу їй випадало прочитати деякі розумні думки з тих розумних книжок. Що? Атож, киця Пташка вміла читати. Звісно, нікому, крім Лагідки, вона цього не розповідала.

Руда кітка знала напевно, що миші на світі є. Але ж її чорненька подруга була міська жителька, на село жодного разу не вибиралася й навіть пташок (тих пташок, що справжні пташки, а не киці) бачила лише через вікно. Тож як старша, мудріша й досвідченіша, Лагідка вирішила не сперечатися, а багатозначно промовчала.

Години очікування тяглися й тяглися, як той мед, в який одного разу вскочила на столі молодша киця, й довго не могла вимити його зі своєї шубки. Чекали киці годину, чекали дві, три, вже й три з половиною... Нарешті! – у замку вхідних дверей клацнув ключ, киці нетерпляче підскочили до входу й посідали навпроти, переступаючи з лапки на лапку. До квартири одне за одним зайшли люди.

– Ой ви ж наші киці, зустрічаєте нас, голубоньки!..

Кицям аж мову відібрало від такого нахабства!

– Та ж ми мало з голоду не гегнули, доки ви десь швендяли, а тепер – ми вас ще й зустрічаємо? Ну, все, з мене досить!

Найближчим рейсом їду до Індії працювати священним котом!–

Пташка все не могла заспокоїтися. У тій таки авторитетній енциклопедії вона читала про країну, де коти були священними тваринами і всі їх любили. А ще в іншій країні священними тваринами були корови. Тільки киця Пташка-Матильда усе не могла запам'ятати, чи котам краще жилося в Індії, чи в Єгипті, чи може та прекрасна країна називалася якось зовсім інакше.

– Ну, гаразд, поїдеш ти у свою Індію. А є там такі зручні меблі, як наші люди? А є там такі шафи, гардини й дивани, як у нашій квартирі? А буде в тебе там така компаньйонка, як я? Ото ж бо й воно...

Чорненька киця замислилася, й по хвилильних роздумах

зрозуміла, що Лагідка має рацію – таки тут, у Києві, зі своєю подругою та власними людьми їй найкраще.

– Ходімо, вдаватимемо радість і щастя, – сказала старша киця своїй молодшій колезі. – Бо як же ж вони без нас...

І обидві киці з радісним мурчанням підстрибом побігли в кухню вечеряти й лащитись до своїх людей, від яких практичної користі – ну геть жоднісінької...

ІСТОРІЯ ДРУГА – ВОЛОХАТА

Я вам, друзі, вже розповідала, що наші киці час від часу полюбляли прибирати у квартирі. Крім витирання пилу, згортання хідників та витрушування штор, вони ще й вважали за потрібне утепляти квартиру своїм м'якеньким тепленьким хутром. Оскільки працювали по господарству киці дуже старанно, то їхнього хутра в квартирі збиралося немало.

– Яка краса! – казала Пташка Лагідці після чергового прибирання, коли обидві киці сідали відпочити на колінах своїх людей.

– Авжеж, ми сьогодні гарно попрацювали, – задоволено муркала Лагідка й стомлено потягалася.

Втім, люди ніяк не могли збагнути, як їм пощастило, що живуть поряд з такими талановитими кицями і яка величезна користь від кицячих господарських клопотів, тож вперто щотижня влаштовували власне «генеральне прибирання». Звісно, кицям таке не дуже подобалося, але вони розуміли, що варто інколи давати людям змогу щось робити по-своєму, аби вони й далі могли вважати, що порядкують в оселі вони.

У ті дні, коли люди вдавалися до своїх чудернацьких вибриків, що їх вони називали «прибиранням», киці вважали за краще виходити на балкон і не бачити, що діється у господі.

Люди підмітали, мили підлогу, витрушували хіднички й обтирали пил. Той, кому випадало почистити килими, ретельно вибирав щіткою все котяче хутро, яке Лагідка з Пташкою так старанно розкладали протягом тижня.

– З цього пуху ще двох котів можна зваляти, – казали тоді люди, виносячи дві добрі купи чорно-рудой котячої шерсті.

– Цього ще бракувало! – завжди кричала в такому разі Пташка. –

Таких, як ми, не зваляєш і не знайдеш! Ви не розумієте, як вам пощастило, що ви живете саме в нас, а не в якихось віслюковухих британських котів чи ненажерливих мейн-кунів.

– Дивуюся я тобі, – спроквола казала чорненькій Лагідка, вигріваючи боки на сонечку. – Адже добре знаєш, що їхні кебети не здатні утямити, що ти їм тут оповідаєш, а все одно – намагаєшся з ними говорити. Брала б приклад зі старших: я до них навіть голосу не подаю, лиш рота розкриваю. А вони, бідолахи, все силкуються второпати, чого мені треба, все пнуться.

Але Пташка таки не втрачала надії колись порозумітися з людьми. Усе таки це були її власні люди...

Далі буде...

Хтозна, як воно так сталося, та здається, їздити на велосипеді Петрика ніхто не вчив. Принаймні, він не пам'ятав такого, щоб хтось гасав із висолопленим язиком, тримаючи велика за руль і сідло, а Петько там вощідав би і «вчився». Та й не було, власне кажучи, такого велосипеда.

Триколісний був, еге ж. Начебто – зеленкувато-жовтий. Чудовий, звісно, був апарат, але ж погодьтесь – не для шестирічного дядька. Хоча років у п'ять Петрусь ще міг на ньому погигцати, ставши однією ногою на задню вісь та підштовхуючи другою, як на самокаті.

*У Васька – чудове літо:
Самокат найкращий в світі
Сам його бере й катає –
Хай Васько лиш підпихає!*

– якось так було в Петрика з тим малим велосипедом. Та це – у п'ять років. Але в шість – нізащо! Де ж таке бачено: школяр – і на трьох колесах. Сміхота!

Дехто з Петрикових однолітків вже вишивав на «дорослих» велосипедах. Хтось – на «жіночих» моделях, де рама була скошена, а були й такі, хто просовував ногу під рамою «Десни» чи «України», й так їздили. А в декого був навіть власний гірський велосипед – байк, привід для величезних заздрощів багатьох дітей.

Петрик на «великих» великах їздити не пробував, страшно було. Та й той... вони ж двоколісні, а він на таких не вмів... здається.

Якось вже під закінчення першого класу декілька товаришів гуляли на спортмайданчику. Погода була тепла й сонячна, й Петриків однокласник Ромко приїхав на новому велосипеді – саме отримав від батьків у подарунок. Симпатичний був той велик – просто дужежно. Петько набрався хоробрості й наважився попросити в Ромка покататися. Навіть і не думалося тоді, що ніколи ж не їздив двома колесами.

– Ти ж гляди, не зламай, – непокоївся Ромко.

– Та я трошки, я обережно. Не зламаю, – заспокоював не лише Ромка, а й себе самого Петрусь.

Але нічого страшного не сталося: Петько виліз на вкопане в землю автомобільне колесо, перекинув ногу через раму велосипеда, усівся в сідло, відштовхнувся від колеса – й поїхав. Крутив педалі, кермував і гальмував так, наче вже кілька років їздив на двоколісних веломашинах. Принаймні, саме так це бачилося хлопчаківі.

– О, бач, який в мене велик: навіть ти поїхав, хоч і не вмієш! – Ромко втішався, бо з його безцінним майном все було гаразд.

– Так, велик класний. Дуже дякую, – з сумом і жалем довелося таки віддати «коника» однокласникові.

Згодом Петькові ще кілька разів щастило випросити в Ромка його «мотоцикла» й зробити два-три кола спортмайданчиком.

А на день народження, саме посеред літа, батьки подарували Петрусеві власного двоколісного друга. Чого було більше – радості чи розчарування – малий і не сказав би. Велик, звісно, був чудовий але... були «але». По-перше, досить не новий, а по-друге – дівчачий, що було найгірше.

Велика перекупили в когось із колег, чиї доньки були старші й з того велосипеда трохи повиростали. Та що ж було робити...

Принаймні, то був його власний велик. Перший у житті двоколісний велосипед!

Есеїстика

Олександр Кизима

ПОСТМОДЕРНІЗМ І СЕНС

Час підбити нам підсумок доби: доби, що наче фантом, розвіялась вже у небутті, але сипала іскрами й тріщала кілька десятиліть, справляючи враження якогось іще не сказаного слова, що от-от має бути вимовлене. Цю добу, що насправді являла собою суміш різних потоків людської діяльності й намірів, подеколи називають часом 'постмодернізму'.

Історія дасть цьому часові справжню назву, але нам годиться нині побачити логіку виникнення явища 'постмодернізм' і відмови людей, що вважали себе за його представників, від реальності. Насамперед зауважимо, що 'реальність' зробилася для тих людей просто ще одним поняттям, і вони серйозно ототожнювали її, наприклад, з текстом чи – якщо ширше – з будь-якою формою. Потім робився наступний крок: оголошувалося, що реальність не має сенсу.

Чому так вийшло?

І чи є це новим порівняно із минувиною?

Ні, по суті 'постмодернізм' є одним із проявів декадансу, тобто так званого 'розчарування' в життю, що у той чи інший спосіб мало місце завжди. Навіть зодягнений у нейтральну академічність, він підводить людину до констатації 'марноти марнот' і 'героїчного' жевріння індивідуума у ніякому світі. 'Героїзація' тут не є яскраво вираженою, як у попередню епоху, що дістала назву 'модернізм', бо ж поняття особистості постмодернізм, фактично, відкидає чи, висловлюючись його ж мовою, 'деконструює', як і все на світі (розбирає на гвинтики й потім доводить їхню невідповідність і непоєднуваність. Нема чого й казати, що це заняття подібне до квадратури кола. Постмодерністське око, залюблене у 'справжність' і абсолютну 'тожсамість', увесь час присікуватиметься до будь-яких проявів будь-чого, убезпечивши себе тим самим як від власного існування, так і від існування взагалі). Але у притлумленому, деперсоналізованому вигляді 'героїчний' настрій лишається, тобто вистава абсурду триває, хоча дійових осіб як таких уже нема. При

тому нарцисизм, самозахоплення людини, яка грає в нікого й ніщо, відчутно дається взнаки.

Цю гру, однак, скінчено.

Тож що це було?

А чи й було щось?

Коли жодна з постмодерністичних декорацій не жила власним життям, то де взагалі була правда? І як назвати той дивозний історичний етап?

Очевидно, павзою у творчій реалізації людини. Це не відміння окремих здобутків і звершень, бо ж людина натурально ширша за всілякі '-ізми' та будь-які розумові конструкції, але справа в тому, що черговий '-ізм' відформатував саме людське прагнення так, що його енергія здебільшого розсіювалася у порожнечу. Дехто з інтелектуалів називав недавню добу, тобто кінець XX віку, кінцем історії. І в певнім сенсі кінець таки стався, але не історії як такої, а уявних речей, що самі себе 'з'їли' у постмодерністським вигаданім світі, не залишивши по собі нічого, окрім слів, слів, слів.

Чи можна назвати постмодернізм якоюсь метою? Ні. Радше це настрої, по суті ідентичний, наприклад, світовідчуттю французьких так званих 'проклятих поетів' другої половини XIX ст. От що каже нам Вікіпедія:

'Постмодерністи, завдяки гіркому історичному досвідові, переконалися у марноті спроб поліпшити світ, втратили ідеологічні ілюзії, вважаючи, що людина позбавлена змоги не лише змінити світ, а й осягнути, систематизувати його, що подія завжди випереджає теорію. Прогрес визнається ними лише ілюзією, з'являється відчуття вичерпності історії, естетики, мистецтва. Реальним вважається варіювання та співіснування усіх (і найдавніших, і новітніх) форм буття.

Принципи повторюваності та сумісності перетворюються на стиль художнього мислення з притаманними йому рисами еkleктики, тяжінням до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії. Митець має справу не з 'чистим' матеріалом, а з культурно освоєним, адже існування мистецтва у попередніх класичних формах неможливе в постіндустріальному суспільстві з його необмеженим потенціалом серійного відтворення та тиражування'.

Як видно, метода зводиться тут до певної форми, але то не є дійсно метода. Маємо підміну, симуляцію творчого процесу (це те

саме, що, наприклад, макет двигуна, який достеменно повторює зовнішні форми оригіналу, видавати за повноцінний двигун).

Звернімо теж увагу на 'нечистість матеріалу'. Первинна життєва сила 'творцеві'-деконструкторові не приступна. Митці-постмодерністи працюють з віддзеркаленнями віддзеркалень та віддзеркаленнями віддзеркалень віддзеркалень. Вони займаються складанням довільних схем, ніяк не підкріплених життям. Це означає, що вони у буквальному сенсі тицяють пальцем у небо. В одному випадку з тисячі це, можливо, спрацює і життя приходить до людини. Але не більше.

Поставимо кілька запитань.

Чим таким історичний досвід нашого часу кардинально відрізняється від досвіду попередніх часів? І якщо мистецтво 'у попередніх класичних формах' неможливе у 'постіндустріальну' добу, чи означає це, що воно неможливе й у нових класичних формах? А саме – що людина вже навік-віків одірвана од реальності й ніколи більше не стане її провідником?

Відповідь така: поверховість. Прискорення ритмів цивілізації ув останні двісті чи більше літ 'розмазувало' свідомість по поверхнях. Наука, навчившись оперувати деякими об'єктами, займалася їхніми зовнішніми якостями; мистецтво, дедалі більше звертаючи увагу на всілякі афективні стани, спричинені швидкими соціальними змінами, поступово забувало коріння людської істоти, робилося такою собі іграшкою для снобів та гламуру. В результаті, наплотивши безліч форм, переключившись із глибини на поверхню, людство втратило бачення реальних співвідношень між речами. Тому механічне відтворення зветься мистецтвом, а інтелектуальне конструювання – філософією.

Не будемо, отже, ловитися у пастку 'безпрецедентних часів', 'безглуздості й розірваності нинішнього існування'. Наші часи не відрізняються від попередніх. Безпрецедентна у них хіба що лінеарність існування великих мас людей. Це дійсно правда. Однак самовідчуження не є чимось новим, хай помножене і на мільйон, і на мільярд. І не воно творить епоху. Позірна 'катастрофа' нашого часу є лишень кризою розумових уявлень позбавленого життєвої сили спостерігача. Звідси – через брак власної енергії – й почуття 'вичерпності' доби.

Як поновити енергію?

Механічно це неможливо. На жаль. Тут криється величезна фрустрація для наших, насправду, вихованих на позитивізмові

XIX віку, хоча й доволі вже витонченому, інтелектуалів. Сучасний 'гуманітарій' вважає, що він може роз'єднати частинки поняття, як фізик атомове ядро – раз, два й готово! І цей вибух небаченої сили поверне його до втраченого раю. І там він побачить новий зміст і новий сенс життя. А ні. Щоб це розуміти, не обов'язково здобувати PhD у кількох університетах; достатньо звернутися до власного світосприйняття. Воно неподільне. Якщо подільне – то не сприйняття. Не життя. Отож коли постмодерністи хочуть, розпатравши думку, почуття, знайти там якусь найголовнішу істину, вони помиляються. Як казав дон Хуан із книжок Карлоса Кастанеди, нічого вони не знайдуть там, окрім смерті.

Довільне маркування якихось фрагментів світу, роблення з них 'кубиків' для знову ж таки довільних комбінацій стає головним заняттям постмодерніста. Теоретично, маючи кільканадцять кубиків, можна їх розкласти по-різному майже без кінця. Це і є постмодерністська критика. Письменники граються словами, а критики граються їхніми іграми. І всім добре, тепло і затишно в єдиній пісочниці.

Чи має це якийсь стосунок до реальності? Вельми й вельми опосередкований – коли взяти до уваги, що пісочниця то часточка поверхні нашої великої планети, яку постмодерністи не помічають.

Існують очевидності, або факти: людина, сім'я, нація, культури й культура назагал, людство. Існує також світ живого у цілому. Инакше кажучи – спільноти й спільнодія. Енергія – джерело, з якого ті факти походять. Якщо доступ до джерела спотворений, маємо неповноту, що спричинює негативістський підхід – як от, приміром, у постмодернізмі. Брак енергії зводить людину, що їй 'вимкнута живлення', на манівці.

Бо ж енергія не лише творить факти, а й дозволяє бачити їх. На цьому, власне, засноване мистецтво, починаючи від стародавніх містерій і далі, крізь усі часи до нашої доби. Те, що останні два віки інтелект претендував у мистецтві на більшу роль, ніж виконавця й упорядника інтенцій, намагався сам визначати інтенції або наділяти сенсом картину світу, спричинило сучасну кризу. Під інтелектом тут мається на увазі здатність розрізняти й порівнювати, а також робити висновок із певного набору відомих речей. Він є незамінним інструментом на власному місці. Але те, з чим він працює – бачення й дія – од нього не залежить.

Брак бачення й дії саме й характеризує добу постмодернізму. Для того щоб залатати оцю 'діру' в реальності, вигадується безліч теорій, що в істоті є інтелектуальними забавами. Максимум, на що здатний тут інтелект – це безсторонньо визнати рівність усіх речей світу. І тому чисто умоглядно постмодернізм – добра основа для розуміння рівності сутностей і неможливості щось викинути а щось штучно додати до картини світу. Для людського існування це означає рівність поглядів, самодостатність кожної особи і прийняття іншого таким, який він є.

Однак площина цих висновків пов'язана з формою і не стосується творчості.

Тому, не маючи змоги ТВОРИТИ речі, постмодернізм ВИГАДУЄ їх. Що ж робити далі задля збереження вигадки?

Треба вигадати інтерес до вигаданих речей.

Культ подібного інтересу годиться назвати снобоестетикою (тобто це – естетизація снобізму). Тут індивідуальний снобізм підноситься до ступеня принципу, естетичної категорії. Причому од власного ж снобізму можна заховатися у 'деперсоналізацію'. Мовляв, я – це не я, бо мене немає. Така вже є реальність світу: снобізм.

Порожній сноб – продукт сучасної епохи. Раніше сноб знався на чомусь, хай навіть те знання було завузьким для інтерпретації усього громадянства фактів. Теперішньому снобові це не потрібно. Єдине його знання – це маніпулювання формами.

Відтепер знання підміняється афектизмом. Приміром, 'Безпорадність', 'Жорстокість' – типово постмодерні назви творів. Книжки з такими назвами здобудуть успіх, ті назви-'бренди' одразу помітні й резонують в уяві читача. А що далі? Нічого. Повторювання безліч разів про власну безпомічність колись-таки скупчить енергію, що вибухне, розвіявши абсурдність декадансу. Історію не обманеш, вона у той чи той спосіб завжди навертає до життя. Можна також видумувати 'декоративні' назви: '37 метеликів' чи щось подібне, і формально припасовувати їх до змісту. Вони не важать нічого. Проте відсутність сенсу якраз і пропагується постмодерністською 'естетикою'.

Задамося поняттям сенсу. Що таке сенс?

Письменницька штука полягає в тому, що слова вживаються свідомо. Так само свідомими є в кіномитця кадр, а у маляра колір та лінія. Очевидно, що тільки наповнивши те, що робиш, собою, ти даси йому виправдання і силу. Силу.

Ось це ключове поняття сили й є неодмінною парою сенсу і його зворотнім боком. Таємнича і незбагнена реальність, пізнавши яку, людина стає художником.

Слова (лінії, колір, кадр) втратили сенс. Що таке, власне, 'класичність'? Що мається на увазі під неможливістю мистецтва у давніх класичних формах, як подає Вікіпедія? Класичність по суті – це повнота. Ми не можемо двічі ввійти в одну ту саму ріку, бо першого разу для повноти достатньо. Вдруге ріка буде новою, незнаною. І так само повною. Повнота не тотожна формам, що їх вона обирає.

Виходить, буря у склянці води, влаштована інтелектом що 'відмовляється' від попередніх класичних форм – то пукання у відчинені двері. Ніяка форма для штуки не є самоціллю. Проте сама розмова про форми заходить, коли внутрішню силу (а отже і сенс) мистецтва затрачено. Затрачено його відповідальність, його доречність. Лишається автоматизм.

Ми бачимо самі оболонки, що не мають глузду. Куратори, організатори, арт-менеджери звикло будують 'мистецький процес' у власній уяві й доводять нам, ніби він дійсно існує. Критерієм визнання явища вважається його певна формальна відмінність, узгоджена вузьким колом 'керівників' культури. Ця остаточна формалізація на рівні 'крапки й коми', очевидно, неминуха у інформаційну добу. Цим шляхом форма, добувшись цілковитої чистоти од сенсу, знищує сама себе, і на порожнє місце вертається знов мистецтво.

Омана 'деконструкції'

Патос викриття усіляких 'симулякрів', що ми його завважуємо в постмодерністів, до дива нагадує патос викриття 'експлуаторських класів', з яким виступив свого часу марксизм. Це потверджує їхню спорідненість і спільне для обох негативістське, тобто хибне й неповне, потрактування дійсності.

Дві фундаментальні постмодерні помилки це: заперечення так званого 'логоцентризму' й відкидання контексту.

Дві фундаментальні помилки марксизму: тези про те, що економіка то базис суспільства, а насилля – рушій історії.

Типологічно обидва погляди подібні, хоч терміни вживають різні – як міркування постмодерністів, так і марксистів є відомим 'пошуком чорної кішки у темній кімнаті' – кішки, якої нема. Але

зводяться картонові декорації, щоб переконати нас у наявності тої кішки (чистої істини, хоч як її називати – ‘невикривленою тожсамістю’ або ж ‘комунізмом’). Не дія обставляється антуражем, а навпаки – придуманий антураж намагається визвати дію.

Ця практично некромантія з’їдає людину, яка нею займається, бо вигадана реальність висисає її подібно до вампіра. Людина теж перетворюється на фантом, що існує ніби паралельно світові й не може долучитися до нього – прив’язаність до вигадки стає їй на заваді, перетворюється на тюрму, на дурну наркотичну звичку, з якої чимдалі важче вибратися. Людину інтоксиковано позірною інтелектуальною свободою і необов’язковістю будь-чого, в тому числі й відповідальності. Хоча відповідальність якраз і є місточком у світ.

Маляр або поет, обвалюючи той місточок, залишається сам-на-сам із собою-незнаним. Пізнати ж себе можна через дію. Але дія містить конкретну точку відповідальності у момент свого чину. Відповідальність одначе одкинута, і дія скасовується.

Отак ХХ-й вік створив тип поета-споглядача, що дивиться на життя здаля й облизується. Часами кидається серпантинном і розмахує блискучою фольгою, щоб привернути до себе увагу. Роздертий надвоє поет. З одного боку він не має сили брати участь у житті, з другого – його хіть, що нікуди не дівається, спонукає його заманювати світ до власних безсилих лабетів. І як хто-небудь спокуситься на оману й падає йому в обійми, невдоволені залишаються обидва. Кожен очікував від іншого правди, якої нема. Вирва поглиблюється, імпотенція виростає. Потрібна нова декорація, щоб усе те оформити як ‘здобуток’. І так без кінця. Змій, що зжирає свій хвіст.

Опис деконструкції є новим конструюванням. Описи множаться, конструювання набуває гігантських масштабів. Постмодерністичний твір – це розтин навіть не мертвого тіла, а його муляжу у надії знайти всередині душу, не заплямовану жодним вчинком, бо кожен вчинок у цьому світі – банальність. Душі не видно, але виклад того розтину сам перетворюється на новий, ще більший муляж.

Така ‘конструкція деконструкції’ є вінцем абсурду, граничним віддаленням від життя і сенсу.

Отже, ідея деконструкції стоїть на непорозумінні. Ми або підключені до вселенського акумулятора, або ні. Найліпше, звісно, мати той акумулятор у собі. Це й називають ‘логоцентризмом’, який

є мішенню критики у багатьох сучасних головах. Там само (у тих-таки головах) відбувається й 'деконструкція'. Не розуміючи посутньо явища світу, постмодерна критика радо трощить у власній уяві їхні форми. Подібні перемоги нічим не відрізняються від шат голого короля, в існуванні яких король одначе беззастережно переконаний. Тим більше, коли цим шатам аплодують поважні катедри й людні наукові форуми. Це дозволяє писати безліч книжок, знаходити предмети для дискусій будь-де, взагалі не переймаючись їхньою наявністю. Кожен раз можна доводити, що репрезентуєш нову грань світу, новий дискурс абощо. Відважно борючись із симулякрами й знищуючи один, постмодерністи натомість народжують десяток.

Індикатором, що відрізняє фейк від об'єктивної речі, є контекст. Але постмодерністи принципово ігнорують його. Таким чином вони позбавляють себе системи координат і орієнтації серед навколишніх явищ.

Хто ж такий постмодерніст? Насправді постмодерніст – це загублене у часах і просторах дітисько, що ніяк не хоче дорослішати. Він видумує все більш складні іграшки, віртуалізує своє життя далі й далі.

Позиція жертви

Після II-ї світової війни інтелектуали почали жаліти себе (indulge). (Це зрозуміло й пояснюється психологічним шоком.) Дуже добре це ілюструють слова філософа Адорно 'після Аушвіца неможливо писати поезію'. Звідси й виник постмодернізм. Діячі мистецтва перестали вважати його чимось значущим, втратили віру в себе. Але мистецтво, як і його предмет – реальність – нікуди не зникли.

Художність – це свідчення сенсу. Художність є виявом життєвої енергії, а не зовнішньою прикрасою.

Розглядаючи історичні події як пустий безлад учинків ні за що не відповідальних людей, прихильники постмодернізму, фактично, зводять обґрунтування будь-якої дії до елементарної потреби 'взяти собі те, чого не маю'. Відомий вираз 'любов та голод рухають світом' вони, таким чином, редукують, потрактовуючи й любов як різновид голоду. Отже, постмодернізм тривіалізував історію. Так і мало статися, виходячи з 'однополюсної' картини світу, де ми тільки й робимо що ненажерливо пропускаємо крізь себе усі навколишні форми включно з самими простором і часом, перекручуємо й комбінуємо їх, але ніяк не наїмося.

Жан-Франсуа Ліотар у книжці 'Стан постмодерну' пише: 'Гранично

спрощуючи, я визначаю постмодерн як недовіру до метанаративів'. Отож суть цього явища: недовіра, що в корені своєму є попросту браком віри як такої і вже другою чергою означає й брак довіри до чого б то не було. Але це вже не хиба методу як певного набору дій, ні! – це хиба самої свідомости. Цитата з Ліотара наочно демонструє здрібнення людської думки, що є природним наслідком здрібнення світосприйняття, яке не охоплює вже так званих 'метанаративів', тобто картин, узагальнюючих ті чи ті аспекти життя. Оскільки відчуття самого життя постмодерністами вже затрачено, то й ці його описані 'метаісторіями', 'метарозповідями' ланки вони вважають за фальш.

Явно чи неявно за постмодернізмом виступає позиція жертви – бо від жертви хиба можна вимагати якоїсь відповідальности? Ні, їй слід співчувати.

Власне чому жертва? Тому що – пасивність. Людина стає об'єктом і розсипається на безліч менших об'єктів, ті на ще менші й так далі. Людина редукується до розмірів мікроорганізму. Звичайні речі перетворюються на фетиші, панують дитячі страхи й забобони. Кожна подія, за уявленням постмодерніста, може формувати його як пластилін – у наукових розвідках, приміром, читаємо що вибух на Чорнобильській АЕС породив сучасну українську літературу. Довільні причини й наслідки зануляють найменший сенс. А разом з сенсом щезає й світ: ми прийшли у нікуди.

Брак віри й страх, що її заступив, і спричинили у постмодернізмі так фантастичне зречення будь-якої відповідальности за будь-що. Але ж людство, попри все, має виробляти свій *modus vivendi* безнастанно, й діла йому нема до того, що хтось впав у відчай, що хтось об'являє 'кінець історії' або ж попросту ховається у нірку деперсоналізації. Людство не може заплющувати очі на реальність, особливо коли та лупцює його по вразливих місцях. Людство велике і в маленьку нірку ніяк не залізе.

То що ж тепер?

Що й завжди. Ми остаємося наодинці з собою. І це доведеться визнати.

Саме тут почнеться найцікавіше.

Засновник:

колектив часопису ТекстOver

Головний редактор:

Володимир Криницький

Редакційна колегія:

Давор Антич (Загреб, Хорватія)

Олесь Верес (Дніпропетровськ, Україна)

Богдан Вирій (Львів, Україна)

Анатолій Вишневський (Гомель, Білорусь)

Олександр Лесич (Київ, Україна)

Адреса редакції:

tekstover@gmail.com

Видавець:

ТекстOver

Періодичність:

6 разів на рік

Видання поширюється безкоштовно у форматі PDF електронною поштою (PDF format by email). Для отримання нових випусків часопису слід оформити безкоштовну передплату на сайті www.tekstover.in.ua

До публікації приймаються поетичні, прозові твори, літературознавчі дослідження, рецензії, критичні статті та огляди, повідомлення про нові видання, які виходять в Україні, твори образотворчого мистецтва.

Редколегія залишає за собою право відмовити в публікації, внести незначні правки та скорочення у надіслані матеріали. Художні твори публікуються в авторській редакції (прохання уважно вчитувати твори перед надсиланням). Про всі рішення редколегії авторів повідомлять електронною поштою.

Видання неприбуткове. Публікація в часописі безкоштовна. Гонолярів редколегія не виплачує.

Дозволяється вільне поширення часопису будь-якими способами. передрук матеріалів – тільки з дозволу редколегії та авторів. Цитування матеріалів дозволяється лише за умови наведення джерела публікації – часопису ТекстOver.